

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvusvaheliste suhete instituut
Rahvusvaheliste suhete ja politoloogia õppetool

Jaak Parik

**HIINA RAHVAVABARIIGI PIIRIKONFLIKTID KUI HIINA
EKSPANSIONISTLIKU POLIITIKA ÜKS
LAKMUSTESTIDEST**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Toomas Tiivel, PhD

Tallinn 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö kasutamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele,

olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Jaak Parik .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 124584

Üliõpilase e-posti aadress: jaak@parik.ee

Juhendaja: Toomas Tiivel

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

ABSTRAKT

Bakalaureusetöö eesmärgiks on anda ülevaade Hiina Rahvavabariigi suhetest naabritega, kirjeldada tähtsamaid Hiina paljudest piiritülidest ja konfliktidest ning analüüsida antud konfliktide baasilt Hiina kui kasvava jõu potentsiaalset ekspansionistliku tulevikupoliitikat.

Hiina Rahvavabariigi piir on maailma pikimaid ning naabrite arv märkimisväärne. Hiina kasvav majandus vajab ühelt poolt uusi turge ja sellega seoses soosib heanaaberlikke suhteid, kuid avab ka Hiinale võimalusi oma soove nõrgematele jõupositsioonilt peale suruda. Lisaks territoriaal- ja kaubandusvaidlustele on naabritega teravaks teemaks tõusnud ka piiriülesed keskkonnaprobleemid ja loodusressursid.

Arvestades Hiina pikka piiri ja märkimisväärset naabrite arvu ning naabritega läbisaamises ajalooliselt konfliktset käitumist eeldaks Hiinalt kergekäelisemat kaldumist vägivaldsete piiritülidest suunas. Vägi valda on Hiina kasutanud põhiliselt vastukaaluks ja lahenduseks oma sisemistele probleemidele. Mida tugevamaks saab Hiina, seda vähem paistab tõenäoline, et kasutusele võetakse vägivaldsed vahendid.

Võtmesõnad: Hiina, India, Jaapan, Taiwan, Tiibet, Venemaa, merepiir, piirikonfliktid, territoriaalvaidlused, piiritülid

SISUKORD

ABSTRAKT	3
SISSEJUHATUS	6
1. HIINA RAHVAVABARIIGI PIIRILEPPED	8
1.1. Koostöövalmidus ja eskaleerumine	8
1.2. Harmoonia, rahu ja ühiskond	9
1.1. Hiina kooseksisteerimise viis põhimõtet	10
1.2. Pragmatilised huvid.....	10
2. VÄGIVALDSED, AKTIIVSED NING PIDEVAT RAHVUS-VAHELIST TÄHELEPANU PÄLVIVAD KONFLIKTID	12
2.1. India Vabariik	12
2.1.1. Hiina ja India sõjaline kokkupõrge	13
2.1.2. Piiritülid Tiibeti platool.....	14
2.1.3. Suhted uuel sajandil	15
2.2. Jaapan.....	16
2.3. Hiina Vabariik e. Taiwan	17
2.3.1. Esimene Taiwani väina kriis	18
2.3.2. Teine Taiwani väina kriis.....	19
2.3.3. Kolmas Taiwani väina kriis	19
2.4. Vietnam.....	20
3. TEISE KATEGOORIA KONFLIKTID	23
3.1. Afganistani Islamivabariik.....	23
3.2. Bhutani Kuningriik	24
3.3. Nepal	26
3.4. Venemaa Föderatsioon.....	28
3.4.1. Amuuri konflikt.....	28
3.4.2. Damanski konflikt.....	28
3.4.3. Suhted tänapäeval	29
4. KOLMANDA KATEGOORIA KONFLIKTID.....	30

4.1.	Kasahstani Vabariik	30
4.2.	Kirgiisi Vabariik e. Kõrgõzstan.....	31
4.3.	Laos.....	31
4.4.	Mongoolia	32
4.5.	Myanmari Liidu Vabariik e. Birma	33
4.6.	Korea Rahvademokraatlik Vabariik	34
4.7.	Tadžikistani Vabariik.....	35
5.	HEANAABERLIKUD SUHTED	36
5.1.	Pakistani Islamivabariik.....	36
	KOKKUVÕTE.....	37
	SUMMARY	39
	VIIDATUD ALLIKAD.....	40
6.	LISAD.....	43
6.1.	Lisa 1. Qingi dünastia circa 1820 aastal.	43
6.2.	Lisa 2 – Ida-Hiina ja Lõuna-Hiina meri.....	44
6.3.	Lisa 3 – Paraceli saared.....	45
6.4.	Lisa 4 – Spratly saared	46
6.5.	Lisa 5 – Hiina Manzhouli piiripunkt 2009. aastal.....	47
6.6.	Lisa 6 – Hiina ja naabrid.....	48

SISSEJUHATUS

Käesolevas bakalaureusetöös käsitletakse Hiina Rahvavabariigi välispoliitikat ja suhteid otseste naabritega ja antakse ülevaade Hiina lähiajaloo jooksul toimunud olulisematest piirikonfliktidest, nende ajaloost, hetkeseisust ja võimalikest tulevikustsenaariumitest.

Enamikul kahekümnest Hiina Rahvavabariigi naabrist on ajaloo jooksul tekkinud pikk nimekiri piirikonfliktidest Hiinaga nii maismaal, kuid üha enam on neid ka merel. Hetkel ootab lahendamist kuni kuusteist erinevat vaidlust. Nendest viis ei ole seotud maismaa piiriga, vaid kas Ida-Hiina või Lõuna-Hiina meredes asuvate saartega. Territoriaalsetes vaidlustes kaldub Hiina olema altis pigem koostööle kui vägivaldale, mis on veidi üllatav, arvestades Hiina kui ekspansiivse riigi singulaarset poliitikat.

Alates 1949. aastast on Hiinal olnud kaksikümne kolm erinevat territoriaalvaidlust oma naabritega, nii maismaal kui merel. Ometigi on ta neist seitsmeteistkümnel juhul otsinud kompromisse ja teinud järeleandmisi. Hiina kompromissid on tihtipeale olnud märkimisväärsed. Üldjuhul on loobunud rohkem kui poolest vaidluse all olevast territooriumist. Märkimist väärib ka see, et nende kompromisside tulemusena on sõlmitud piirikokkuleppeid, millega Hiina on loobunud potentsiaalsetest irredentislikest nõuetest endiste Qingi dünastia (Manchu dünastia) aegsete maavalduste suhtes rohkem kui kolme ja poole miljoni ruutkilomeetri ulatuses, mis olid Qingi impeeriumi osad selle kõrgajal üheksateistkümne sajandil (Lisa 1). Kokku on HRV praeguseks vaidlustanud ainult seitse protsenti sellest kunagisest territooriumist (238 000 km²). (Taylor 2008)

Kuigi Hiina pigem otsib kompromisse ei pörku ta samas tagasi ka jõu kasutamisest, kuuel juhul 23st on toimunud relvastatud konfliktid. Mõned nendest konfliktidest (eriti India ja Vietnamiga) on olnud märkimisväärselt vägivaldsed. Samas arvestades Hiina väga tsentraliseeritud ja autoritaarset poliitilist süsteemi, mis üldjuhul ei hoia tagasi jõu kasutamisest, kasvõi iseenda elanikkonna vastu, võib siiski öelda, et Hiina on piiritülide puhul vägivalda kasutamiseni siiski ainult vähestel juhtudel eskaleerunud.

Käesoleva töö raames sai ülevaatlikkuse huvides Hiina Rahvavabariigi suhteid naabritega jagatud nelja üksteisest selgelt eristuvasse gruppi. Esimene ja kõige olulisem ning kõige rohkem tähelepanu pälviv grupp sisaldab naabreid, kellega Hiinal on vägagi aktiivsed, pidevalt rahvusvahelist tähelepanu pälvivad piirikonfliktid. Teise gruppi kuuluvad Hiina

vähema tähtsusega konfliktid – aktiivne tegevus piirikokkulepetega käib, kuid rahvusvaheliselt pole tegu nii teravat tähelepanu pälvivate sündmustega. Kolmandas grupis on kõik ülejäänud naabrid välja arvatud Pakistan. Konfliktid ja tülid on nende riikide ja Hiina vahel on aja jooksul olnud märkimisväärsed, kuid need on kas jahtunud, lahendamisel või on vastav naaber praeguseks Hiina majandusliku või poliitilise ülemvõimu poolt sisuliselt assimileeritud. Viimases ning kõige väiksemas grupis ongi Hiinaga ainuke heanaaberlikke suhteid omav riik, Pakistan. Esimeses peatükis vaatan lähemalt konfliktide tagamaid ja arenguliine ning lähiajaloo leitud lahendusi ning järgnevas kolmes peatükis annan ülevaate Hiina konfliktidest naabritega.

1. HIINA RAHVAVABARIIGI PIIRILEPPED

Kuni Hiina Rahvavabariigi asutamiseni 1949. aastal, oli läbirääkimiste ja piirilepeteni jõudmine Hiinaga väga vaevaline ja kasutusel oli venitamistaktika. Kompromissini jõuti ainult ühel juhul kuueteistkümnest ja seda 1956. aastal, kui Hiina ja Birma pidasid läbirääkimisi peale piirivalvurite vahelist kokkupõrget. Kuigi mitmed teisedki naabrid ilmutasid soovi alustada piiriläbirääkimisi, tõrjuti need tagasi. 1960ndatel Hiina poliitika muutus, algatati läbirääkimisi ja pakuti märkimisväärsed mõõndusi kolmel juhul jaanuarist aprillini. 1964. aasta suveks oli kompromissettepanekud tehtud juba kaheksale naabrile ja sõlminud kahepoolsed piirilepped kuue erineva vaidlusküsimuse kohta. Arvata võib, et põhjuseks oli uue režiimi ebakindlus. 1959. aastal toimus Tiibetis suurem ülestõus. Hiina oli sunnitud ülestõusu mahasurumiseks Tiibetiga piirnevatelt riikidelt abi küsima ja kokkuleppeid sõlmima. 1962. aastate alguses oli “Suure Hüppe” ebaõnnestumise järel maad laastamas majanduskriis ja näljahäda ning Xinjiangi regioonis tõukasid etnilised rahutused. Lisandusid ka pinged suhetes India ja Taiwaniga.

1961. aasta novembris toimus India-Hiina vahelises poliitikas suurem muutus. India hakkas maha märkima piiri ja paigaldama valveposte vaidlusalustele aladele kus puudus Hiina kohalolek. Seda põhiliselt Tiibetiga piirnevatel territooriumitel ja seda kõigest kaks aastat peale naabruses asuva Tiibeti ülestõusu mahasurumist. Hiina seisukohalt oli see konkreetne oht Tiibeti regiooni stabiilsusele. 1961. aasta talvel teatas Hiina Vabariigi valitsuse esimees Chiang Kai-shek, et 1962. aasta saab olema otsustava tähtsusega. Märtsis 1962 teatas Chiang, et nad ei saa enam oma kohustusi edasi lükata ja ei ole mingitki kahtlust, et kommunistid tuleb alistada ning Hiina taaskord ühendada. Mai keskpaigaks oli Hiina RV liidritele selge, et Taiwan oht on reaalne ja sellele tuleb reageerida. Seega vähendamaks ohte territoriaalsele terviklikkusele, otsustaski Hiina erinevates piiriküsimustes kompromisside heaks. (Taylor 2008)

1.1. Koostöövalmidus ja eskaleerumine

Enamikul Hiina Rahvavabariiki ümbritsevast kahekümnest naabrist on selja taga pikk ajalugu piiritülisid. Kui mõnedel naabritel on ka õnnestunud Hiinaga kokkuleppele jõuda ei saa kunagi kindel olla, kas antud kokkulepped peavad, arvestades käimasoleva “Suure Hiina”

poliitika tõusu. Paljud kokkulepped on salajased ning nende sisu ei ole avalikustatud ka vastaspoolte riikide kodanikele.

Hiina Rahva Vabariigile (HRV) on kombeks oma välispoliitilisi ja riikliku julgeoleku eesmarke iseloomustada teatud hüüdlauseite ja põhimõtetega. Aates 1980. aastast, Deng Xiaopingi ajast, on Beijing väitnud, et nende eesmärgiks on “iseseisev välispoliitiline tasakaal”, mille kohaselt HRV põhilised välispoliitilised eesmärgid on Hiina iseseisvuse, suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse säilitamine ja Hiinale soodsa rahvusvahelise keskkonna loomine soodustamaks Hiina reformimist, moderniseerimist ja maailmale avanemist.

1.2. Harmoonia, rahu ja ühiskond

HRV on ka oma ametlikku leksikoni kasutusele võtnud mõisted “harmooniline maailm”, “rahumeelne areng” ja “harmooniline ühiskond”. HRV mure oma territoriaalse terviklikkuse pärast on eelkõige seotud Taiwani üle suveräänse kontrolli (taas)saavutamise ja Xinjjangi ja Tiibeti autonoomsete regioonide üle kontrolli säilitamisega. Kuna kommunismi kui usaldusväärse ideoloogia populaarsus on olnud püsivas languses, on HRV Kommunistliku Partei ellu- ja võimule jäämine sõltunud suurelt tema võimest riigi majandusliku õitsengut ja rahva jõukust suurendada ning taastada Hiina kui suurriigi väarikus ja prestiiž ning seeläbi tekitada rahvas ühtekuuluvustunne. (Bergsten, et al. 2013)

Hiina on viimastel aastakümnetel pannud erilist rõhku partnerluse ja heanaaberlike suhete arendamisele eriti piiririikidega, et vältida välistest ohtudest tingitud sisemiste pingete teravnemist, seda peamiselt riigi äärealadel. Hiina on rõhutanud mittesõjaliste aspektide olulisust suhete korrastamises naabritega ning on valinud kolmeharulise lähenemise: erimeelsusi tekitavad teemad tuleb naabritega kõrvale jätta, keskenduda tuleb usaldust ja sidemeid kasvatavatele meetmetele ning kolmandaks majandusalane integratsioon ja mitmepoolsed koostööprojektid lahendamaks ühiseid muresid. (Bergsten, et al. 2013)

Hiina Vabariiki (Taiwani) on HRV soovinud rahvusvahelisest kogukonnast eraldada, sealjuures püüdnud leida meetodeid kuidas vähendada riikide arvu, kes omavad Taiwaniga ametlike diplomaatilisi suhteid, seda eriti Aafrika, Kesk-Ameerika ja Okeania riikide hulgas.

HRV keeldub diplomaatiliste suhete sisseseadmises ühegi riigiga, kes on tunnustanud Hiina Vabariigi suveräänsust ning nõuab, et kõik riigid, kellega on diplomaatilised suhted, teeksid avalduse millega tunnistavad HRV nõudeid Taiwani suhtes. Tänu sellele on ametlikud diplomaatilised suhted säilitanud praeguseks ainult 21 riiki ja Püha Tool. (Bergsten, et al. 2013)

1.1. Hiina kooseksisteerimise viis põhimõtet

Hiina rahumeelse kooseksisteerimise viis põhimõtet: vastastikune austus üksteise suveräänsusesse ja territoriaalsesse terviklikkusesse; vastastikune sõjaline mittekallaletungimine; mittesekkumine; võrdsus ja vastastikune kasu; rahulik kooseksisteerimine. Esmakordselt toodi avalikuse ette need põhimõtted juba 1954. aastal, kui HRV kommunistlik valitsus proovis alustada dialoogi teiste Aasia mitte-kommunistlike riikidega. Hiina väidab, et nende eesmärgiks ei saa kunagi olema hegemoonia. Kui 1960. aastatel oli hegemoonia Nõukogude ekspansiooni koodsõna, siis tänapäeval kasutavad Hiina ametnikud seda terminit viidates Ameerika Ühendriikide jõupingutustele surumaks teisitele riikidele peale oma tahet seoses kaubanduse, relvade leviku tõkestamise ja inimõigustega. Õeldes, et HRV ei taotle hegemooniat, räägib Hiina oma väiksematele naabritele, et Hiina kasvav sõjaline võimekus ja majanduslik areng ei muuda Hiinat oma regiooni tülinorijaks. (Bergsten, et al. 2013)

1.2. Pragmaatilised huvid

Hiina ametnike seisukoht on enamuste rahvusvaheliste probleemsete vaidluste puhul, et probleemid tuleks lahendada rahumeelsete läbirääkimiste teel. Seda nii Iraani kui Iraagi sõja, Iisraeli ja araabia maade vaheliste konfliktide, Põhja- ja Lõuna-Korea rivaliteedi ja endise Jugoslaavia konfliktide puhul. HRV väga tihti hoidub ÜROs hääletamast resolutsioonide poolt mis annaks mandaadi mingiks sekkumiseks või sanktsioonideks. Hiina kui ÜRO julgeolekunõukogu alaline liige võiks, kuid ei vetosta selliseid mandaate, arvatavasti soovides teisi alalisi nõukogu liikmeid liigselt mitte vihastada, ning on lubanud mitmed sellised sekkumised ellu viia. Selliselt väljendatud moraalsed põhimõtted küll ei tähenda, et Hiina välispoliitika ei oleks realistlik või strateegiline, pigem paljudel juhtudel vastavad põhimõtted

tegelikult sobivad Hiina strateegia vajadustele. Mida kaugemal Hiinast, näiteks Aafrikas, Ladina-Ameerikas ja Lähis-Ida riikides peegeldavad mõned lihtsad põhimõtted Hiina huvisid – suurriikide sekkumise ja suveräänsuse ja riikide vahelise võrdsuse kaitse ei ole Hiina poolt mitte õilis käitumine, see on lihtsalt Hiina huvides hoida status-quo'd regioonides mis on Hiina otseseks sekkumiseks liiga kaugel. Mida kaugemal Hiina piirist, seda kergemini ühildub retoorika tegelike huvidega. (Weatherhead East Asian Institute 2015)

2. VÄGIVALDSED, AKTIIVSED NING PIDEVAT RAHVUSVAHELIST TÄHELEPANU PÄLVIVAD KONFLIKTID

2.1. India Vabariik

Geopoliitilistel rivaalidel, Indial ja Hiinal, on üsna pingelised suhted. Nende vaheline üle nelja tuhande kilomeetri (4057 km) pikkuse piiri (on üks maailma pikimaid) täpne asukoht on suurelt osalt lahtine. Vaidlusaluse osa suurus on 135 000 km² ehk siis umbes sama suur kui kolm Eesti Vabariiki kokku. On ilmne, et võrreldes HRV teiste piirivaidlustega, on suhted Indiaga teravamad nii oma vaidlusaluse ala suuruse kui ka olulisuse koha pealt.

Nii India kui Hiina püüavad mängida regiooni hegemooni rolli, nõudes tagasi seda au ja uhkust, mis läks kaduma kaheksateistkümnendal sajandil peale kolonialistide saagiks langemist ja sellele järgnevat allakäiku. Mõlemad näevad oma tõusu mitte kui väljakutset praegu domineerivatele riikidele, vaid

Joonis 1. India Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

kui ajaloo kulu tagasipööramist normaalsele rajale, kus nemad olid väljapaistvalt eesrinnas. Kuigi kumbki ei ole (veel) positsioonis kus ta suudaks teise üle domineerida, näevad nad üksteise näol potentsiaalset geopoliitilist rivaali.

Hiina ja India esindavad kahe peale kokku kahte viiendiku inimkonnast, seega ei ole nende piiritüli näol tegu pelgalt kahe rahvusriigi rivaalitseamisega, vaid omavahel põrkuvad ka täiesti erinevad poliitilised ja sotsiaalsed ühiskonna arengumudelid. Kuidas kahe niivõrd erineva kultuuri, identiteedi ja ajaloo suurriigi vahelised suhted arenevad, on Aasia regiooni geopoliitika, rahvusvahelise julgeoleku ja globaliseerumise koha pealt määrava tähtsusega. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Kuigi Hiina ja India on naabrid, keda lahutab vaid piir, on tegu suhteliselt värskete naabritega. Hiiglaslik, peaaegu kahe kolmandiku Euroopa suurune Tiibeti platoo on kahte

tsivilisatsiooni lahus hoidnud ja limiteerinud omavahelist kontakti. Alles 1951. aasta Tiibeti annekteerimise järel võib rääkida kahe osapoole suhete aktiveerumisest.

Uute naabrite kohta on India ja Hiina suhete algus olnud vägagi konfliktne. Nende 1962 aastal toimunud 32 päevane sõda ei lahendanud olukorda ega andnud vastusi küsimustele. Pigem valas Hiina kiire triumf õli tulle ja sundis Indiat pingutama ning andis tõuke kiiremale arengule. Enne 1962. aastat pidas Dehli Pekingit partneriks või lausa sõbraks, pärast piirisõda korrigeeriti oma vaateid märkimisväärselt. Praeguseks esindavad Hiina ja India kahte erinevat kultuurilist ja poliitilist fraktsiooni, mõlemal omad selged erinevad väärtused – India näeb end sillaks Ida ja Lääne vahel ja jagab ühiseid põhiväärtusi rohkem Euroopaga kui Hiinaga.

2.1.1. Hiina ja India sõjaline kokkupõrge

India valitsuse jaoks tuli 1950. aasta oktoobris Hiina Tiibetisse tungimine ootamatult. Jawaharlal Nehru, India peaminister, on hiljem tunnistanud, et ta ei aimanud Hiina poolt sellist kiiret ja kalki rünnakut. HRV Välisministeerium olla pannud ta uskuma, et Hiina kavatseb küsimuse Tiibeti tuleviku üle lahendada rahumeelselt läbi otseste läbirääkimiste Tiibeti esindajatega. Nehru parandamatu idealistina lükkas ka tagasi Venemaa ja USA ettepaneku võtta üle Hiina poolt tühjaks jäänud koht ÜRO Julgeolekunõukogus. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Aastatel 1950-1965 arutati ÜRO peaassambleel korduvalt Tiibeti juriidilist staatust ja tiibetlaste inimõiguste rikkumisega seonduvat ning enamikul juhtudel mõisteti HRV agressiivne tegutsemine hukka. (Pappel 2006) India naiivne lootus, et Hiina käitub härrasmehelikult ja vastutasuna India poolsele läbi sõrmede vaatamisele ei sea HRV Tiibeti ja Briti-India vahel sõlmitud piirilepet kahtluse alla oli ka põhjuseks, miks India ei toetanud kuni 1962. aasta sõjani Tiibeti olukorra arutamist ÜROs.

Järgmise mõõdalasuna, mis niisama hästi kui garanteeris tulevase Hiina-India piiritüli, allkirjastas Nehru 1954. aastal Pekingiga Indiale suuresti kahjuliku lepingu. Leping (Panchsheel Agreement) pani näiliselt paika Hiina-India viis rahumeelse koeksisteerimise põhimõtet, ning sisaldas India poolset Hiina Tiibeti annekteerimise tunnustamist ning tunnistas legitiimseks Tiibeti okupeerimise HRV Rahvavabastusarmee poolt. India minetas selle lepinguga igasugused eksterritoriaalsed õigused mis tal olid olnud Tiibetis enne Hiina invasiooni. Nehru näitas seda lepingut allkirjastades üles hämmastavat poliitilist

lühinägelikkust. Lepingust tulenevalt pidi India viima välja oma väed ka Yatungist ja Gyantsest. Tiibeti Hiinale loovutamine sai teoks ilma, et oleks lahendatud senini vaidluse all olnud India-Tiibeti piiriküsimust. Nehru sai ka valesti aru teatud piirialade ja mäekurude mainimisest, arvates, et tegu on kinnitustega selle kohta, kus India-Tiibeti piir asub. Tehes olukorra veelgi hullemaks, keeldus ta kuulda võtmast Pekingi avaldusi, et sõlmitud sai piirikaubanduskokkulepe, mitte ei otsustatud piiri asukohta. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013) Oma soove kindlustamata loovutas India kõik ambitsioonid Tiibeti suhtes. Peking ei oleks saanud piiri määratlemata läänesektorit (Kashmirist Nepalini) ja märgistamata idasektorit (Bhutanist Myanmarini) vaidlustada, kui India ei oleks tunnistanud Tiibeti kuulumist HRV koosseisu. See tuleb kõige selgemalt ilmsiks asjaolus, et HRV kasutas oma apellatsioonide toetamiseks peaaegu eranditult Tiibeti arhiiviallikaid. (Pappel 2006)

2.1.2. Piiritülid Tiibeti platool

Vastuolud kerkisid kiiresti esile, kaks piirkonda olid eriti murettekitavad – 145 000km² suurune Ida-sektor mida Indialased kutsusid “North East Frontier Agency” (NEFA) ja mis on Hiina poolt vaadatuna Lõuna-Tiibet ja läänepoolne 34 000km² sektor koos Aksai Chin platooga, mis piirneb Kashmiiri, Xinjiami ja Tiibetiga. 1958. aastal selgus, et USA Luure Keskagentuuri ja Hiina Vabariigi agendid rahastavad ja koolitavad India territooriumil Tiibeti mässulisi. Märtsis 1959 toimus Tiibetis Hiina ülemvõimu vastu Lhasa ülestõus, mille tulemusena oli XIV Dalai-Lama sunnitud põgenema Indiasse ja paluma India valitsuselt asüüli. Proovides tabada Tiibeti mässajaid sisenesid HRV Rahvavabastusarmee väeüksused India poolt kontrollitavale alale ning kohtusid India piirivalvega ja Longju külas toimus tulevahetus. (Malone ja Mukherjee 2010)

Järgnevatel aastatel muutusid Hiina ja India suhted aina pingelisemaks. Põhjuseks oli Hiina sisenemine piirialadele ja ka vahel üle piiri, see kulmineerus täiemahulise sõjalise rünnakuga Hiina poolelt 1962. aastal. Samaselt Mao kavalusega Tiibetisse tungides, kui kasutati ära kõigi tähelepanu koondumist Korea sõjale, langes ka India ründamine kokku suure rahvusvahelise kriisiga. Samal ajal toimus USA ja Venemaa vaheline Külma sõja kulminatsioon Kuuba raketikriisi näol. Ameerika Ühendriigid saatsid India palvel Bengali lahe poole teele ühe oma lennukikandjatest, aga see kutsuti kohe tagasi, kui umbes kuu peale invasiooni algust teatas Hiina ühepoolset relvarahust. Relvarahu sattus jällegi tähendusrikkalt

samale ajale kui USA lõpetas Kuuba garantiini, ning oleks saanud pöörata rohkem tähelepanu India abistamisele. Kolmkümmend üks päeva kestnud ja Hiinale igakülgse võidu toonud sõda oli läbi. (Malone ja Mukherjee 2010)

Zhou Enlai, HRV valitsusjuht, tunnistas hiljem avalikult, et sõda oli mõeldud Indiale ja Nehrule õppetunniks. (Haque ja Gojree 2014)

India ja Hiina vahelised diplomaatilised suhted olid paigalseisus kuni Mao surmani 1976. aasta septembris. Alles 1981. aastal nõustusid mõlemad osapooled taasavama läbirääkimised piirialade üle. Rohkem kui kolmkümmend aastat hiljem on läbirääkimised endiselt pooleli ja erilist progressi märgata ei ole. On sõlmitud kolm palju kiidetud piiriteemalist kokkulepet:

- 1) 1993. aasta “rahu ja vaikuse kokkulepe tegelikul kontrolljoonel” – samas ei ole olemas mõlema poole poolt tunnustatud tegeliku kontrolljoont;
- 2) 1996. aasta “sõjalise valdkonna usalduse kokkulepe”;
- 3) 2005. aasta kokkulepe, mis paneb paika kuus juhtpõhimõtet mille alusel peaks piirivaidlusi arutama. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

2.1.3. Suhted uuel sajandil

Piiriläbirääkimiste algusest on möödunud üle kolmekümne aasta ning maailm on oluliselt muutunud. Hiina erakordne majanduskasv ja aktiivne diplomaatia on märgatavalt kasvatanud ka Hiina mõjuvõimu ning majandussuhted sunnivad tüli lahendama. On märgata teatud asümmeetriat – Hiina ei tundu olevat India poolt mitte mingil viisil ohustatuna, samas India näitab kohati välja tohutut ebakindlust Hiina majandusliku ja sõjalise ekspansiooni suhtes. (Malone ja Mukherjee 2010)

2006. aasta kuulutati “India-Hiina sõpruse aastaks” ning Hiina India piiril Sikkimis taasavati Nathula piiripunkt. Hiina ja India vahelise kaubavahetuse bilanss oli 2007 aastal umbkaudu 40 miljardit dollarit. 2007. aasta detsembris pidasid Hiina ja India esimesed ühised sõjaväeõppused (millele järgnesid veel kaks 2008. ja 2013. aastal). 2009. aastal sai Hiinast India suurim kaubanduspartner, tõustes ette isegi USA’st. Kuigi aeg-ajalt esinevad piiriga seotud tüliküsimused murendavad kahe riigi suhteid, on tänaseks Hiina ja India nii poliitiliselt kui majanduslikult tihedamalt seotud kui kunagi varem lähiajalooos. Hiina ei soovi avalikult

tunnistada territoriaalset status quo'd ja on Indiale peale surumas vabakaubanduslepingut, mis on Hiinale Euroopa ja Ameerika turu jahenemise tõttu vägagi vajalik.

Üksi majanduslikust seotusest ei pruugi siiski piisata, et stabiliseerida kahe suurriigi suhteid. India ja Hiina vahel ei ole ainult territoriaalsed ja kaubandusvaidlused, lisaks on ka lahkkelid keskkonnaprobleemide ja piiratud loodusressursside üle. Uueks peamiseks julgeoleku küsimuseks kahe riigi vahel on tõusmas vesi. Hiina on Tiibeti platool tegelemas suuremate jõgede ja vesikondade vaheliste veejuhtme projektidega, mis ähvardavad vähendada (või üldse ilma veeta jätta) ka teisel pool piiri voolavate jõgede veetaset. Kõige ohtlikum idee millega Hiina tegeleb, on maailma kõrgeima jõe, Brahmaputra suunamine Kollasesse jõkke. Selle üle avalikkuse ees väga ei arutata, kuna see ähvardab veeta jätta ja välja suretada India kirdeosa tasandikud ja Bangladesh'i idaalad. Sellise mastaabiga keskkonnakatastroof oleks sama hea kui vee-sõja kuulutamine Indiale ja Bangladeshile.

2.2. Jaapan

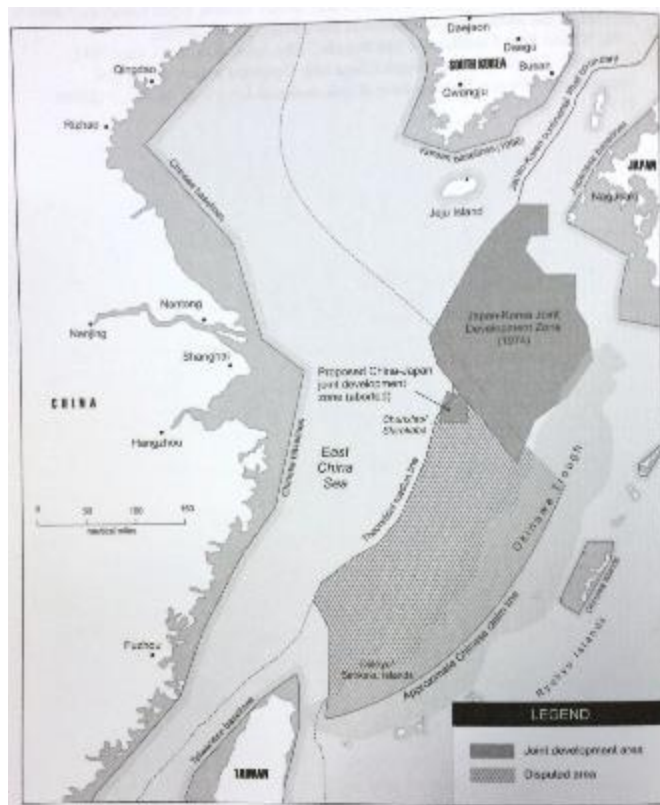
Hiinal ja Jaapanil on mitu erinevat käimasolevat territoriaalset ja merepiiri alast vaidlust Ida-Hiina meres. Nii Hiina kui Jaapan on osalised 1982. aastal vastu võetud ÜRO mereõiguste konventsioonis. Konventsioon määrab selgelt, et riik saab pretendeerida enda kaldast kuni 200 meremiili ulatuses majandusvööndi määramisele. Samas Lõuna-Hiina mere väiksus (ka kõige laiemast kohast ainult 360 meremiili lai) välistab igasuguse lihtsa lahenduse majandusvööndi alastele vaidlustele. (Taylor 2008)

Hiina ja Jaapani territoriaalsed ja merepiiri alased vaidlused jagunevad tähtsuse järjekorras kolmeks:

- 1) Hiinlastele Diaoyu, Jaapanlastele Senkaku nimeline saaregrupp Ida-Hiina meres;
- 2) Hiina-Jaapani merepiiri ja majandusvööndi alal kokkuleppe saavutamise, et saaks eksploateerida Ida-Hiina meres asuvaid gaasi- ja õliväljaseid;
- 3) Okinotori, pisike kalju, mis Jaapani arvates on piisav, et rakendada ÜRO konventsiooni ja selle alusel määrata majandusvöönd, kuid mida Hiina, kuigi vaidlustamata Jaapani suveräänsust kalju üle, keeldub üle vee pinna ulatuva ala väiksusele viidates tunnustamast saarena, millele peaks rakendama merendusalaõiguseid.

Hiina ja Jaapan ei ole kunagi pidanud eraldi läbirääkimisi Senkaku saarekeste suveräänsuse teemadel. Need saarekesed on olnud ametlike läbirääkimiste osa ainult ühel korral – 1978. aasta rahuläbirääkimiste ajal, aga sealgi ainult selleks, et tagada vaidluse välja arvamine üldisest rahulepingust. 1970. aasta nõude esitamisest alates on mitmed erinevad tegurid takistanud Hiinat vaidlustamaks Jaapani kontrolli saarekeste üle. Esialgu oli probleemiks Jaapani liit Ameerika Ühendriikidega ja nende omavaheline sõjalise kaitse leping, mis käib kõikide Jaapani haldusalas olevate alade kohta. Teiseks takistuseks on olnud Jaapani olulisus Hiinale tehnoloogilise ja majanduspartnerina. Jaapani investeeringud olid Hiina majandusreformide jaoks äärmiselt olulised. Kolmas põhjus on arvatavasti Hiina liidrite arusaam, et kui peaks avaldatama ametlike Jaapani vastaseid seisukohti, võib see tekitada Hiina elanikkonna poolt tõsisemaid Jaapani vastaseid meeleavaldusi, mida võib olla keeruline kontrolli all hoida. Kokkuvõtvalt võivad õiguslikud kaalutlused Diaoyu/Senkaku saarekeste, Chunciao/Shirabaka õliväljade ja Okinokitori üle kokku vähem väärt olla kui kahe suurriigi suhted. (Calder 2006)

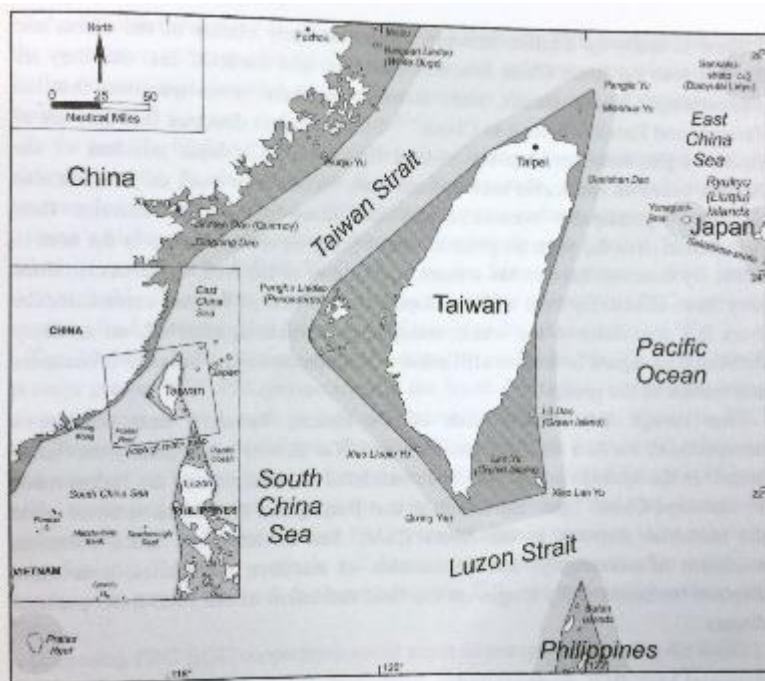
Joonis 2. Ida-Hiina meri

Allikas: Fravel 2008

2.3. Hiina Vabariik e. Taiwan

Hiina kõige tähtsam territoriaalne vaidlus, vaidlus Taiwan pärast, algas kodusõja jätkuna. Alates 1949. aasta Rahvavabariigi asutamisest ei õnnestunud kommunistidel kunagi lõplikult Hiina Rahvusliku Partei (HRP) jõudusid lüüa. HRP kontrolli all olid Taiwan ja rannikuäärsed saared (Hainani saared, osad Yunnani ja Guangxi saartest ja arvukalt väiksemaid rannikuäärseid saarekesi Fujiani ja Zhejiangi provintsi rannikul). Läbirääkimised, veel vähem

kompromiss, ei olnud kummagi poole jaoks sisepoliitiliselt võimalik. Mõlema poole jaoks oli põhiküsimuseks piisava sõjalise võimekuse hankimine, et hävitada vastane ja valitseda kogu Hiinat. Hiina RV jaoks ei tähendanud see ainult tugevamat mereväge, et ületada looduslik tõke – Taiwani väin, vaid vaja oli koguda piisav sõjaline jõud, et anda hävitav löök Taiwani enda kaitse alla võtnud Ameerika Ühendriikide väekontingendile. Taiwanil resideeruva Hiina Vabariigi jaoks omakorda jäi kaalukiviks tema liitlase, Ameerika Ühendriikide sõjaline tugi. Kui Hiina Vabariik 1962. aastal armeed maismaa ründamiseks mobiliseeris, tegi Ameerika üheselt selgeks, et nemad ennast sellesse konfliktis tõmmata ei lase ja ründeks sõjalist abi loota ei tasu. 1971. aastal Henry Kissingeri salajane visiit Hiina Rahvavabariiki päädis juba Ameerika lubadusega tõmmata Taiwanist vägesid tagasi. (Kissinger 2011)

Joonis 3. Taiwani väin

Allikas: Fravel 2008

2.3.1. Esimene Taiwani väina kriis

3. septembril 1954. aastal alustasid Hiina RV Fujiani suurtükiväe patareid pommitamist Hiina Vabariigi kontrolli all olevat Jinmeni saart (Lisa 3). Pommitamine kestis üle kahe kuu ning toimus vähemalt seitsmekümmel erineval korral. Ajastatud üldjuhul samale ajale, kui saare juurde saabusid Taiwani varustuslaevad. Hinnanguliselt said umbkaudu tuhat HRP sõdurit surma või haavata.

Pea kuu aega peale kahuritule lakkamist, alustasid Ameerika Ühendriigid ja Hiina Vabariik kaitselepingu alaseid kõnelusi, mis sõlmiti lõpuks 1954. aastal. Vastavalt lepingule lubas USA kaitsta aga ainult Taiwani ja paari Taiwani lähedal asuvat suuremat saart (Pescadores). Väiksemad maismaa ligiduses asuvad saared olid lepingust välja jäetud. USA ei sekkunud kui Hiina RV 1954. aasta jaanuaris Dachen'i ja Yijianshani saared enda valdusesse

võttis. Kuid jaanuari lõpus võeti USA kongressi mõlemas kajas vastu resolutsioon, millega volitati president Eisenhowerit kaitsma Taiwan, Pescadori saarestikku ja “sellega seotud positsioone ja territooriume” Taiwan väinas. Selle baasil teatas USA 15. märtsil, et on valmis vastama igasugusele uuele kommunistide rünnakule tuumarelvadega. Eisenhower tõstis esile tsiviilisikute puudumise antud vaidlusaluses regioonis ning lubas kasutada tuumarelvaid “just nagu kasutatakse tavalist püssikuuli või midagi sarnast”. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013) Ähvardus toimus ja 1955. aasta aprillis lõpetas Hiina RV Taiwan väina pommitamise ja esitas ametliku teadeande, et on valmis läbirääkimisteks USAga.

2.3.2. Teine Taiwan väina kriis

Kolm aastat hiljem, 1958. aasta augustis alustas Hiina RV taaskord Taiwan väinas asuvate saarestike pommitamist. Pommitamine kestis kaks nädalat, siis see peatati. Mõne aja pärast järgnes uus 29 päeva pikkune pommitamine. Lõpuks jäi Hiina RV armee kummalise ajakava juurde - pommitades saarekesi paaritutel päevadel ning alati ette hoiatades. Kuigi tegu oli pigem poliitilise surveavalduse kui sõjaga, sai umbkaudu 1000 inimest pommitamise tagajärjel surma või haavata. Hiina eesmärgiks ei olnud (selleks puudus võimalus ja võimekus) Taiwan vallutamine, vaid soov taasalustada suursaadikute tasemel läbirääkimisi USAga. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

2.3.3. Kolmas Taiwan väina kriis

Pärast kahepoolsete kaubanduspiirangute lõdvenemist 1980. aastatel, kolisid paljud Taiwan firmad oma tootmise mandrile. 1993. aastaks möödus Taiwan Jaapanist, kui suurim välisinvesteeringute allikas Hiinas. Samal ajal kui majanduslik vastastikune sõltuvus kasvas, liikusid kahe poole poliitilised vaated eri suundades. 1987. aastal kaotati Taiwanis sõjaseisukord ning sellele järgnes dramaatiline liberaliseerimine. Lõpetati pressivabaduse piiramine ja lubati mitmeparteisüsteem. 1994. aastal võttis USA kongress ainult ühe vastuhäälega vastu resolutsiooni, millega sooviti lubada riiki tollaegne Taiwan peaminister Lee Teng-hui. Lee kõne USAs, Cornelli ülikoolis oli aga Hiina RVle liiga mõru pill. Peking kutsus Washingtonist tagasi oma suursaadiku. Järgnes nagu 1950ndate stsenaariumi järgi lavastatud etendus – Hiina RV hakkas koondama vägesid Taiwan lahe äärde, toimusid raketikatsetused. Kissingerile, kes samal ajal külastas Hiina Rahvavabariiki, anti mõista, et

kuigi Hiina-USA suhted on Hiina RVLle väga tähtsad, ei saa nad kuidagi järgi anda Taiwani suveräänsuse teemal. Pinged maandati lõpuks oktoobris kui toimus Hiina tolleaegse juhi Jiangi ja Clintoni kohtumine ÜRO viiekümnendal aastapäeval. 1995. aasta Taiwani parlamendivalimiste eel tõusis poliitiline temperatuur jälle keemispunkti lähedale ning Hiina alustas taaskord raketikatsetusi. Selle tulemusena saatis USA Taiwani väina kaks lennukikandjat – suurim militaarne jõu näitamine peale 1971. aasta suhete soojenemist. Samal ajal proovis USA diplomaatiliste kanalite kaudu Hiinat veenda, et nende Ühe Hiina poliitika on endine ning hoiatas Taiwani Hiina RVD provotseerimast. Nähes läheneva kriisi süvenemist tõmbusid mõlemad osapooled tagasi. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Alates 1971. aastast hakkas USA Hiina ja Taiwani suhetes kasutama „Ühe Hiina poliitika“ põhimõtet. USA siiski ei tunnista HRV nõuet Taiwani suunal ja seetõttu on teema endiselt lahendamata. USA jaoks määrab Hiina ja Taiwani suhted Taiwani Suhete Akt (The Taiwan Relations Act). Taiwani tulevik tuleb lahendada rahumeelselt. Kõiki mitterahuotstarbelisel moel Taiwani tulevikku määrata püüdvaid tegevusi käsitletakse automaatselt kui Lääne-Vaikse ookeani julgeolekut ohustavat. Seetõttu on USAle oluline, et Taiwanil oleks olemas piisavalt meetmed millega tagada julgeoleku alane status-quo. (Kan 2014)

2.4. Vietnam

Vietnamil on piir Hiinaga nii maismaal kui merel. Vaidlusalune maismaapiir hõlmas 227km² suurust ala. 1999 sõlmiti kokkulepe ja Vietnam sai 113km² ning Hiina 114km². (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Oma rannikulähedaste saartega seotud piirivaidlustes on HRV eesmärgiks olnud merepiiri kindlustamine. Üldse mitte lihtne ülesanne, põhiliselt kuna HRV asutamise järel ei

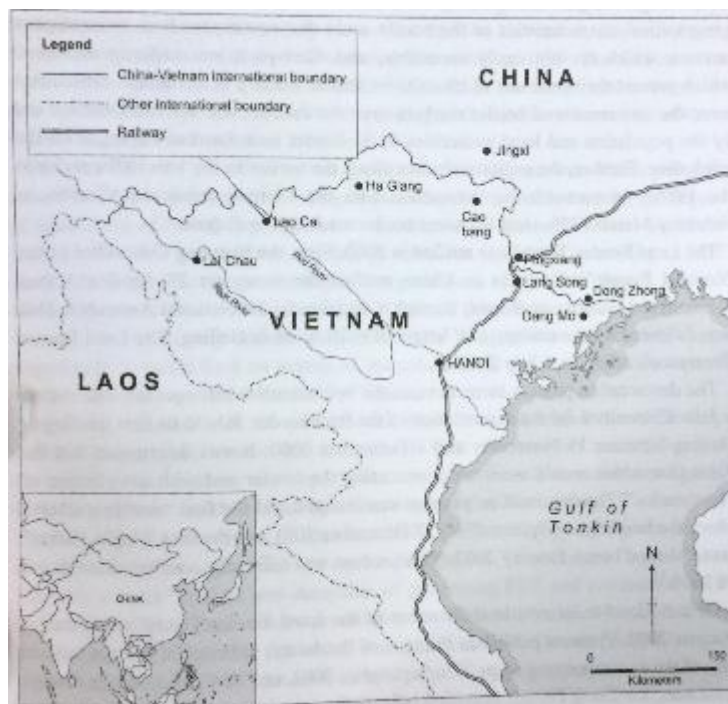
olnud Hiinal erilist mereväge. Puudus sõjaline võimekus merel. Samas oli selge Paraceli, Spratlay ja Senkaku saarestike strateegiline tähtsus. Kontroll nende saarestike üle määrab majandusvööndi, merepiiri, mereteede turvalisuse ning piirkondliku mereväe võimaliku võimsuse. Admiral Liu Huaqing (Hiina RV mereväe komandör) ütles: “Kes iganes kontrollib Spratlay’d, lõikab suurt majanduslikku ja sõjalist kasu”. (Taylor 2008)

Kahel juhul otsustas Hiina kasutada jõudu ja vallutas vaidlusalused saared. 1974. aastal vallutati Lõuna Vietnami käest Paraceli saarestikus asuva

Crescenti gruppi saared ja 1988. hõivati Spratlay saarestikus asuvad kuus laidu millele pretendeerisid nii Vietnam kui Filipiinid. Mõlemal juhul on näha, et niipea kui Hiina mereline võimekus on kasvanud, on seda kohe ära kasutatud oma merepiiri tugevamaks mahamärkimiseks. Paljud riigid näevad rannikulähedasi saari kui vahendeid millega kinnistada endale suuremat majandusvööndit (vastavalt 1982. aasta ÜRO konventsioonile), mis tagaks ligipääsu ja ainuõiguse piirkonnas asuvatele kalavarudele ja maavaradele. Sellised vaidlused saarekeste üle ei lähe ka väga kulukaks kuna pindalad on väiksed ja vajavad ainult üsna sümboolset sõjalist kohalolekut.

2014. aasta juunis toimus Vietnami ja Hiina suhete märkimisväärne pingestumine. Vietnami riiklik televisioon kandis üle video, kus on näha kuidas suurem Hiina laev ajab taga ning hiljem uputab väiksema Vietnami kalalaeva.

Vietnami ja Hiina laevad olid juba kuu aega varem omamoodi ummikseisus, kui mõlema riigi piirialadele, Paraceli saarestikku, transporditi Hiinale kuuluv Haiyang 81 nimeline naftaplatvorm. Mõlemad riigid väidavad, et naftaplatvorm on nende territoriaalvetes. (Madera, 2014)

Joonis 4. Vietnami Hiina maismaapiir

Allikas: Fravel 2008

Hiljem on Hiina süüdistanud Vietnami laevu omapoolsetes rünnakutes Hiina laevade vastu, väidetavalt olla Vietnami alused ramminud HRV aluseid koguni 1600 korral. (Panda, 2014)

Septembris 2014 sõlmis Hanoi lepingu mille järgi Vietnam saab endale 6 Venemaal toodetud allveelaeva, koguväärtusega 2.6 miljardit dollarit. Selline käik võib jõudude tasakaalu Lõuna-Hiina Meres tugevalt Vietnami kasuks kallutada. (Panda, 2014)

3. TEISE KATEGOORIA KONFLIKTID

3.1. Afganistani Islamivabariik

Hiina Rahvavabariigi (HRV) ja Afganistani Islamivabariik jagavad lühikest, 57km pikkust piiri mis asub Afganistani kirdeosas, Wakhani koridori nimelise maa-ala idaküljel.

Hiina poolel asub Xinjiangi provintsi Tashkurgani Tajiki autonoomne maakond. Kitsas Wakhani maariba asub puhvrina Tadžikistani ja Pakistani vahel ning moodustati Suure Mängu lõppfaasis selleks, et Briti India ja Vene impeeriumi piirid omavahel kokku ei puutuks. (Riencourt 1982)

Kuigi Afganistani lühike piir Hiinaga ei olnud iseenesest eriti oluline, muutis Wakhami maariba asetus Pakistani ja Nõukogude Venemaa vahel selle oluliseks Venemaale, mis omakorda kõrgendas Hiina valvsust regioonis. Kui Venemaa 1981. aasta juunis

Afganistaniga piirilepingu allkirjastas, keeldus Hiina seda aktsepteerimast, nimetades seda “ebaseaduslikuks ja kehtetuks”. (Beijing Power. lk 17). Järgnevatel aastatel sai HRV mitmete Kabuli ja Moskva võimu vastu võitlevate grupeeringute toetajaks ja sponsoriks. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Hiina huvid Afganistanis on praeguseks kahetised: julgeolek ja kaubandus. Afganistan kujutab Hiina jaoks loodepiiril ebastabiilsuse allikat, eriti kuna ta külgneb Xinjiangi provintsiiga kus on pead tõstnud etniline moslemi vähemus uiguurid. Peale 2009. aasta juulis toimunud uiguuri rahutusi, on mured Pekingi jaoks ainult süvenenud ning on arvatavaks põhjuseks, miks

Joonis 5. Afganistani Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

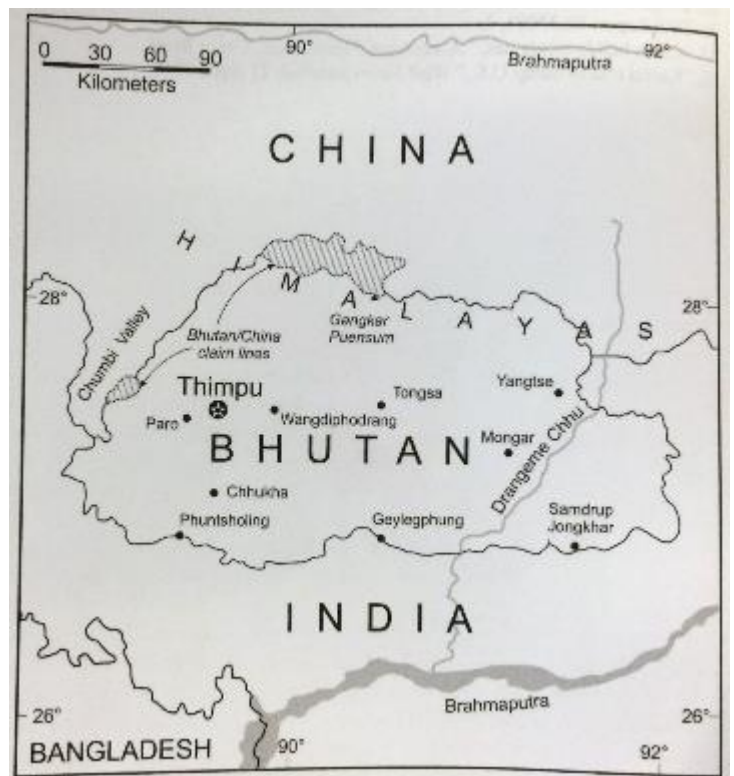
Hiina on hakanud investeerima piiriäärsesse infrastruktuuri. Hiljutise projektina on ehitatud kõigest 10 km kaugusele piirist 75 km pikkune uus maantee ja mobiilne juhtimiskeskus. On spekuleeritud, et kaubavahetuse elavdamiseks avatakse pea Wakhjir kuru, mis oli osa kunagisest Siiditeest. (Mière 2010)

3.2. Bhutani Kuningriik

Bhutani Kuningriik on puhvrisk Hiina ja India vahel. Olles pigem India liitlane, pole Bhutani suhted Hiinaga just kiita. Bhutan on üks Hiina naabritest kellega Pekingil on ametlikult lahendamata piirivaidlus, põhiliselt kuna Hiina ja India on poliitilisest võimetud selgeks rääkima kolmikpiiri omapoolseid ühenduskohti. Asudes Himaalaja mägedes Hiina ja India vahel on Bhutan oma 708 000 elanikuga rahvastiku suuruse järgi arvestades üks maailma väiksemaid riike. Tulenevalt oma mägisest asupaigast ei ole üllatav, et Bhutan on üsna edukalt suutnud vastu seista välisele survele ja mõjudele.

1949. aasta augustis sõlmisid India ja Bhutan vastastikkuse Igavese Rahu ja Sõpruse Lepingu. Selle lepinguga tunnistas India Bhutani suveräänsust, aga märkis ära ka Bhutani sõltuvuse Indiast välispoliitilistes küsimustes. India lubas mitte sekkuda Bhutani siseasjadesse ja Bhutan lubas end juhtida India nõuannetest välispoliitilistes küsimustes.

Peale Hiina poolset Tiibeti vallutamist 50ndatel ja Dalai Lama põgenemist Indiasse 1959. aastal, muutus ka Hiina poolne retoorika Bhutani suhtes. Hiina propaganda väitis, et Bhutan on Tiibeti loomulik osa ja peaks Hiinaga taas ühinema. Bhutani võrreldi “Tiibeti ühe

Joonis 6. Bhutani Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

sõrmega” kus Tiibeti kujulise käe teisteks sõrmedeks oleks Sikkim, Assam, Nepal ja Ladakh. Kuna selles loogikas oli ka oma osa tõtt - Tiibet oli omal ajal pidanud Bhutani oma vasalliks - muutis see olukorra aina pingelisemaks. Bhutan sulges Hiinale oma piiri ning lõpetas Hiinaga kõik kaubanduslikud ja diplomaatilised suhted. 1963. aastal jõuti ka Bhutani armee loomiseni. (Benedictus 2014)

1959. aastal edastas Hiina valitsus 11 000 leheküljelise dokumendi India saatkonnale Pekingis. Sellega nõuti Indialt peaaegu 130 000 km² suuruse maa-ala loovutamist Hiinale, seal hulgas ka 300 km² Bhutani territooriumist. Samal aastal saatis India peaminister Nehru Pekingisse kirja, milles tõsteti esile Hiina maakaartidel olevaid “vigu”. Neil kaartidel olid suured Bhutani maa-alad märgitud osana Tiibeti valdustest. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

1984. aastal tuli Bhutani ja Hiina suhetesse põhimõtteline läbimurre. Kaks riiki asusid pidama vastastikuseid läbirääkimisi, ilma India osaluseta. 1984. aasta aprillis asuti Pekingis ametlikult arutama piiriküsimusi. Esimesed viis läbirääkimiste vooru (1984-1988) olid sissejuhatavad ja üksteist tundma õppivad. Kuuenda vooru ajal 1989. aastal viisid mõlemad pooled diplomaatilise tasandi kõrgemasse kategooriasse, Hiina meeskonnas oli nüüd välisministri asetäitja ning Bhutani poolel välisminister. 1998. aastal, 12. vooru ajal, jõudsid kaks riiki kokkuleppeni allkirjastada dokument, mis tagaks piiril “rahu ja vaikuse”. Sellest sai Hiina ja Bhutani valitsuste pool allkirjastatud esimene ametlik dokument. 1998. kuni 2010. aastani peeti kokku 19 vooru kõnelusi ning 2010 aasta kõneluste lõpus teatas Hiina delegatsiooni juht, et “enamus tööd on tehtud, jäänud on veel ainult detailid”. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

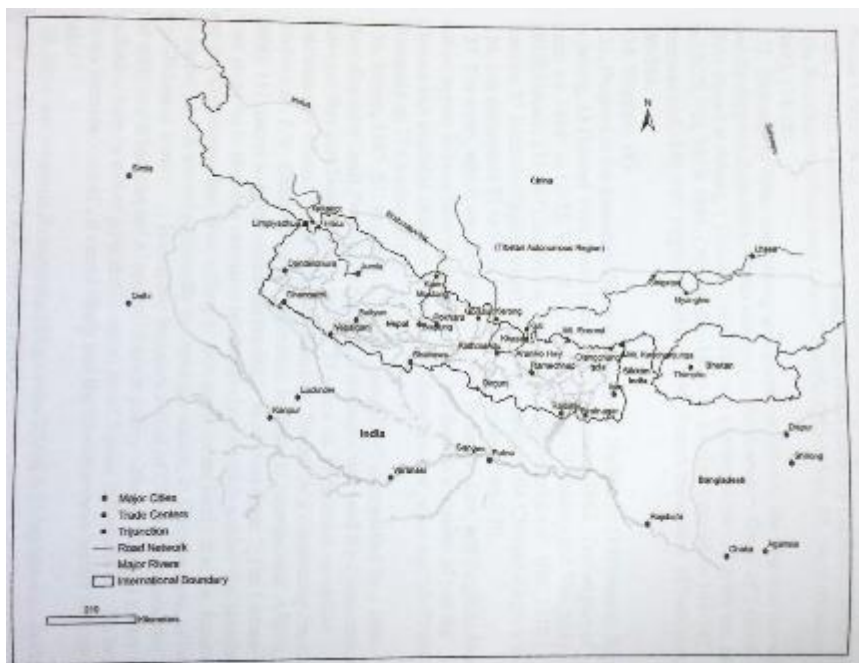
Vastuseks Bhutani soojenenud suhetele Hiinaga, on viimastel aastatel suurenenud surve India suunalt. On laialt levinud (Hiina võimude poolt levitatud) kahtlus, et 2013. aastal toimunud Bhutani valimistel kasutas India oma võimu, vähendades Bhutani naftatoodete subsideerimist ning saades sellega saatuslikuks Bhutani peaminister Jigme Thinley tagasivalimisele. Proovides suhteid parandada, oli Bhutan esimene riik, mida India uus peaminister Narendra Modi külastas peale võimule saamist. Suurendati ka India poolseid laenusid, seda lausa 50% ulatuses.

3.3. Nepal

Nepal (varasem eestikeelne nimi Nepaal) piirneb Hiina Rahvavabariigi Tiibeti autonoomse piirkonnaga kirdest ja kagust ning edelast ja loodest Indiaga. Nepali ja Hiina vaheline maha märkimata piir on 1414.8 km pikk - seitse Nepali maakonda külgnevad Tiibetiga. Kõige tähtsamaks võib pidada kahte kolmikpunkti kus Hiina, Nepali ja India piirid kohtuvad. Ka need kolmikpunktid on India-Hiina vaidluse tõttu veel lahtised. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Nepali ei käsitleta enam kõrvalise tähtsusega küsimusena- nii India kui Hiina jaoks on Nepali tähtsus märgatavalt tõusnud.

Kuigi Hiina ja Nepal alustasid piirialaseid kõnelusi juba 1961. aastal, on siiani kahes kohas kus Hiina, Nepali ja India piir ristub, piiri asukoht endiselt lahtine. Hiina ja Nepali vahelisest piirist on praeguseks otsustamata 1414 km pikkune lõik. Kuna vaieldava piiri asukoht on maastikulaselt äärmiselt keerulises asukohas, algab 3000 meetri kõrguselt ja jõudes 8848 meetri kõrgusele Mount Everesti tipus, on piiriala

Joonis 7. Nepali Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

tegelikult eikellegi maa. Nepali poole peal on vaieldaval alal 18 küla ja Hiina poolel 10 küla. Kuna India on keeldunud arutamast Hiina-Nepali-India piiride ristumiskohtadega seonduvat, on jäänud see strateegiliselt oluline piir siiani demarkeerimata. On küll toimunud mõned kahepoolsed kõnelused HRV ja Nepali vahel, kaasa arvatud arutelu, kelle omandisse Mount Everesti tipp kuulub. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Hiina sisenemine Tiibetisse 1950. aastal ja sellele järgnenud Tiibetis valitsenud ebastabiilsus on olnud Nepali ja HRV suhetes tundlik teema. Nepal pidi hoolt kandma tuhandete Tiibeti põgenike eest ning siiaaani toimub Hiina suunalt teatud määral immigratsioon.

Hiina traditsiooniliselt suhteliselt head suhted Nepaliga muutusid järsult 2008. aastal seoses monarhia kokkuvarisemisega ning asutati Nepali Demokraatlik Liitvabariik. Hiinlased olid mures võimaliku anti-Hiina suhtumise levimise üle Nepalis. 2008. aasta Pekingi olümpiamängude ajal Kanthmandusse Vabastage Tiibet Liikumise (Free Tibet Movement) esindajate kogunemine õigustas neid kartusi. Hiina sulges Nepali piiri turistidele ja peatas aastaks ka Hasa ja Kathmandu vahelise bussiliikluse. Tiibeti vaidlusküsimus on Nepali jaoks pideva ärrituse põhjuseks – ühelt poolt survestab rahvusvaheline läänemeelne kogukond ja teiselt poolt Hiina. Lääne valitsuste esindajad soovivad Nepali tuge ja toetust Tiibeti põgenike Indiasse ja sealt edasi aitamisel, ja teiselt poolt avaldab survet Hiina, kelle jaoks on kõik põgenikud vabadusvõitlejad või terroristid. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

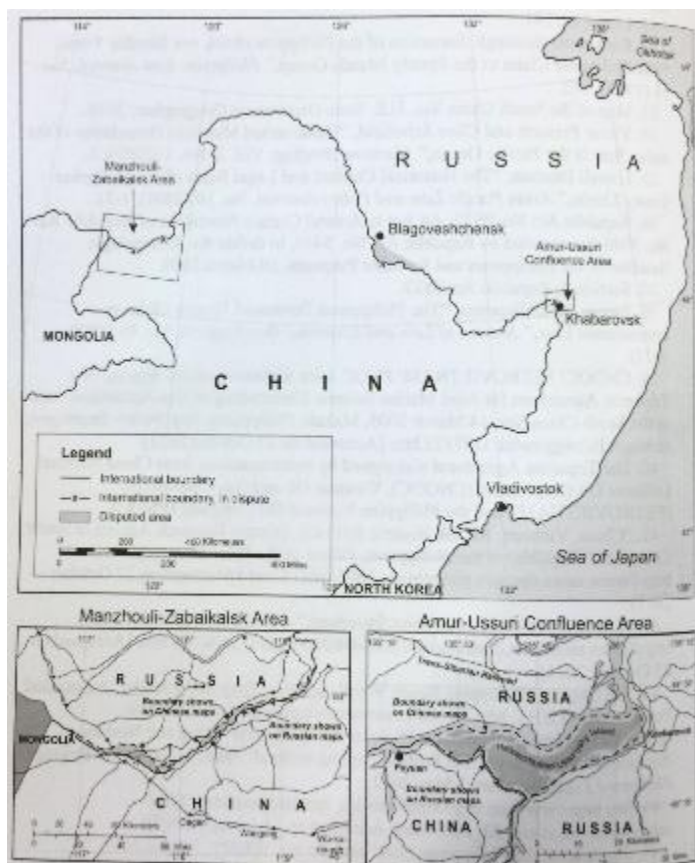
Enamus Nepali parteidest pooldavad pigem sooje suhteid Indiaga, mis on omakorda survestanud Hiinat Nepali teemaga rohkem tegelema. 2009. aastal suurendas Peking Nepalile antavat abipaketti 50% - 15 miljoni dollari pealt 22 miljoni dollarini. 2011. aasta märtsis külastas kindral Chen Bingde Kathmandud ja lubas 130 miljonit jüaani (20 miljonit dollarit) abi Nepali armeele, et uus sõjaväehaigla ehitada. Vastutasuks soovitakse Nepalil mitte kalduda kõrvale “Ühe Hiina” poliitikast, mitte lubada kasutada Nepali territooriumi Hiina vastase poliitika tallermaana ja mitte lubada tiibetlasi üle piiri. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Kuigi Hiina ja Tiibeti suhted on arvatavasti rahulikud ning ka lõpetamata piirivaidlused ei tekita kellelegi suuremat peavalu, on olukord Tiibeti naabruses kindlasti keeruline ning põhjuseks miks Nepal on HRV kõrgendatud tähelepanu all. Piiriküsimust ei saa lahendada ilma India osaluseta, ning seda ei ole lähitulevikus oodata. Uusima arenguna tasub märkimist Nepali otsus ühineda (India vastuseisust hoolimata) Hiina “Siiditee projektiga”. Nepal on praegu seotud rahvusvaheliste kaubateedega ainult läbi India. Hiina investeeringud Nepali infrastruktuuri võimaldaksid aga kasvatada riigi sissetulekuid märkimisväärselt. (Aneja 2015)

3.4. Venemaa Föderatsioon

3.4.1. Amuuri konflikt

Enne 1600. aastat olid Hiina ja Venemaa üksteisest Siberiga eraldatud. Umbes 1640. aastaks olid Venemaa Keisririigi alamad Lõuna-Siberi piirialadelt nomaadid välja ajanud ja Amuuri jõe valgalale asundused asutanud. 1652. aastal tungis Amuuri aladele Hiina Qingi dünastia armee ja 1689. aastaks oli omakorda Venemaa asundused hävitatud. Venemaa proovis alasid omakorda tagasi vallutada, kuid edutult. Vaenutegevus kulmineerus 1686. aastal Albazini kindluse all ja päädis 1689. aastal Nerchinski rahulepinguga, millega Venemaa loovutas Amuuri alad Hiinale. Nerchinski leping oli esimene Hiina ja Venemaa vaheline leping. Lepingu järgi loovutas Venemaa Amuri jõest kuni Stanovoi mäestikuni jäävad põhjapoolsed alad ja kindlustas endale Arguni jõe ja Baikali järve vahelise maaala. Selline piir pidas vastu kuni Amuuri annekteerimiseni 1860. aastal.

Joonis 8. Venemaa ja Hiina kaug-ida piir

Allikas: Fravel 2008

3.4.2. Damanski konflikt

1960. kuni 1989. vahelisel perioodil toimus kahe kommunistliku naabri suhetes lõhenemine. Ideoloogilistel põhjustel tekkinud tüli kõrgpunktis, 1969. aastal, leidis Hiina ja Venemaa vahel aset seitse kuud kestnud sõjaline konflikt. Usuuri regioonis toimunud piiritülid päädisid lahingutega Zhenabo saare (venekeelses maailmas Damanski saare) pärast. Venemaa kasutas saare vallutamiseks nii jalaväge kui ka tanke ja soomukeid. Hiina osutas aga tugevat

vastupanu, ja kuigi Venemaal õnnestus enamus Hiina väkontingendist hävitada ja saar vallutada, loetakse seda sõjalises mõttes NSVL kaotuseks - nad ei olnud võimelised oma eesmärki täitma ja saart enda valdusse jätma. Konflikt maandati 1969. aasta 11 septembril kui NSVL peaminister Alexei Kosygin tegi peatuse Pekingis, olles koduteel Vietnami juhi Ho Chi Minhi matustelt. Pekingi lennujaamas Hiina vastaspoole Zhou Enlaiga peetud kõneluste tagajärjel taastati diplomaatilised suhted ja alustati piiriläbirääkimisi. (Kuisong, 2000)

3.4.3. Suhted tänapäeval

2008. aastal demarkeeritud Hiina-Vene piir ei ole mitte ainult üks maailma pikimaist (4300 km), vaid nii Venemaa kui Hiina jaoks üks olulisimaid piire. 2004. aastal Venemaa välispoliitika eksperdi Bobo Lo poolt välja öeldu põhjal oli suhete areng Hiinaga Venemaa suurim välispoliitiline triumf peale nõukogude perioodi. Suhted Pekingiga on Moskva üks välispoliitilise arhitektuuri nurgakive ja oluline ka majandusliku partnerluse poole pealt. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Kuigi Venemaa ja Hiina suhted on tänaseks majanduslikult vägagi soojad, arvas Venemaa sõjandusekspert Alexander Sharavin 2010 aasta intervjuus, et Hiina sõjaline aktiivsus ja kohalolek Venemaa piiri ääres on suurenenud ning võib põhjustada pingeid ja ka sõjalise konflikti võimalus on teatud tingimustel olemas. (Värk 2013)

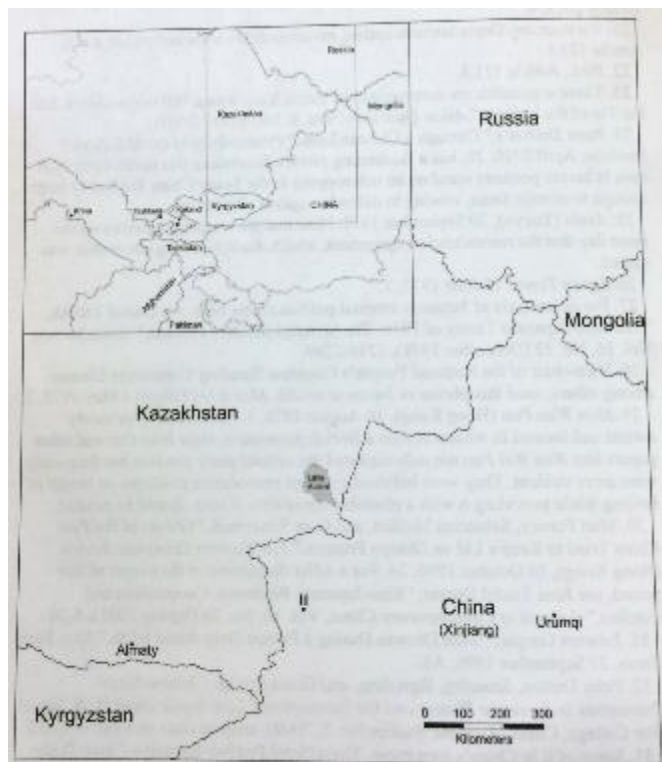
Hiina majanduslik tõus paneb selle suhte jätkusuutlikkuse küsimärgi alla. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013) Hiina ja Venemaa jõudude vahekord selles suhtes on selgelt ühele poole kaldu. Seda illustreerib kõige paremini Hiina suurim maismaa piiripunkt mis asub Manzhoulis. Viis korda ümber ehitatud piiripunktist ja pisikesest raudväravast on kasvanud 105 meetrit pikk, 46 meetrit lai ja 44 meetri kõrgune massiivne "loss". Sellest suurimast piiripunktist Hiinas käib läbi 70% kogu maismaad pidi liikuvast kaubaveost Hiina ja Venemaa vahel. (Lisa 5.)

4. KOLMANDA KATEGOORIA KONFLIKTID

4.1. Kasahstani Vabariik

Kui Nõukogude Liit 1991. aastal lagunes, jagasid HRV ja Kasahstani Vabariik omavahel 1700 km pikkust piiri, millest 944 km osas puudusid kokkulepped.

1994. aasta aprillis astus Kasahstan positiivse sammu Hiina suhete suunal - Kasahstani president Nursultan Nazarbajev lubas Pekingile, et Kasahstan ei paku Xinjiangis asuvatele uiguuri dissidentidele mitte mingit abi nende iseseisvuse püüdluste saavutamiseks. Sellele järgnes 1997. aastal lisaleping ning 1998. aastal teine lisaleping millega muudeti 187 km² ulatuses piiri. Hiinale jäi vaidlusalusest territooriumist 43 ja Kasahstanil vastavalt 57 protsenti. Tegu oli küll mahult väikse, aga olulise kokkuleppega. Piirileping oli Hiina uue poliitika kulminatsiooniks suhetes endiste Nõukogude Liidu vabariikidega. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Joonis 9. Kasahstani Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

Kuigi protsentidest võib jääda mulje, et Hiina on võimeline kompromissideks, oleks see pealiskaudne järeldus. Vaadates kokkulepet suhtes vaidlevate riikide pindaladega, on Hiina kindel võitja. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Piiriküsimus lahendati lõplikult 2002. aastal, kui sõlmiti piirileping, millega määrati ära piiri kogupikkus 1782 km. Hiina piirileping Kasahstaniga ja sellele järgnev välispoliitiline suund rõhutab Hiina uut rahvusvaheliste ja siseriiklike poliitikate kooslust ja kombinatsiooni ning Hiina uuenenud välispoliitilisi trende Kesk-Aasias. Hiina aitas ka Kasahstani 2009. aastal ülemaailmse finantskriisi ajal 10 miljardi dollari suuruse laenuga millega päästeti kohalikke pankasid ja finantsasutusi. Täna on Kasahstan kriisist taastunud ning 2013. aasta aprillis

kui Hiina peaminister Kasahstani külastas, allkirjastas ta president Nazarbajeviga 22 kaubandus- ja kommertslepingut koguväärtuses 30 miljardit dollarit. (Kurmanov 2013)

4.2. Kirgiisi Vabariik e. Kõrgõzstan

Kõrgõzstan ja Hiina said kokkuleppele oma 858 km pikkuse piiri suhtes 1999. aastal. Selle kokkuleppega loovutas Bishkek peaaegu 1240 km² maad Pekingile. Kaks aastat peale kokkuleppe sõlmimist jõudsid avalikkuse ette kuulujutud, et Kõrgõzstani president Askar Akayev oli sellest tehingust lõiganud isiklikku rahalist kasu. 17. märts 2002. aastal saatis Akayev demonstrantide vastu politsei, kelle käe läbi sai surma 6 inimest. See intsident põhjustas Kõrgõzstani suurt vastukaja ja aktiveeris opositsiooni. 2005. aastal oli Akayev sunnitud riigist põgenema. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

1999. aasta Hiina-Kõrgõzstani piirileping, kuigi vastuoluline, näib olevat lahendanud kõik lahendamata piiriküsimused. Piir on isegi ametlikult maha märgitud. Varsti peale piiriküsimuste lahendamist 2002. aastal alustas Peking koos Bishkekiga kahepoolseid piirikontrolli harjutusi. Hiina kasvav kohalolu Kõrgõzstani on tekitanud lootust suurema regionaalse turvalisuse suunal, aga ka tekitanud teatud määral hirmu Hiina poliitiliste ambitsioonide osas.

Joonis 10. Kõrgõstani Hiina piir

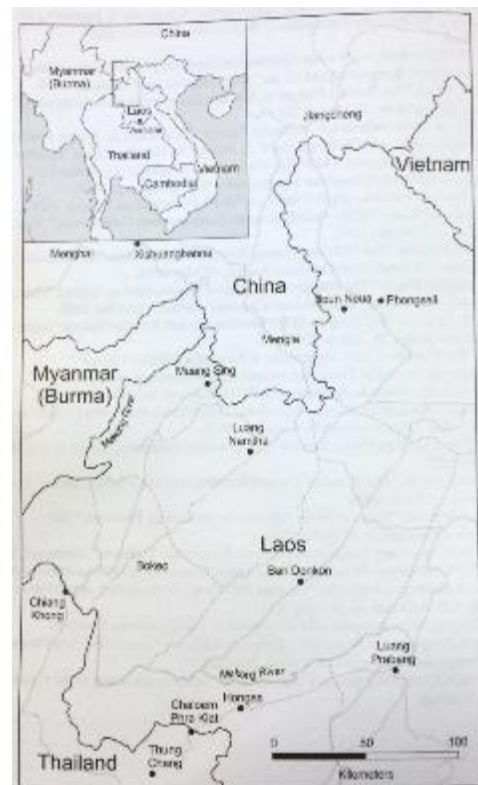
Allikas: Fravel 2008

4.3. Laos

Laose ja Hiina vaheline piir on lühikene 423 km pikkune riba. Laose asukoht on strateegilise tähtsusega, ühendades omavahel Põhja-Birma (Myanmari Liidu Vabariik) ja Tai Lõuna-Hiina mere sadamad. Kuigi Laos ja Hiina olid liitlased Vietnami-Ameerika sõja ajal lõi Hiina-Vietnami sõda 1979. aastal suhetesse Laosega suured mõrad. Suhted hakkasid paranema uuesti 1980. aastate lõpul ja 1989. aastaks olid suhted juba enamvähem normaliseerunud.

Esmapilgul võiks arvata, et Laose piir Hiinaga on kõikidest Hiina piiridest kõige ebaolulisem. Prantslased armastasid Indo-Hiina kohta ütlust, et vietnamlased istutavad riisi, kambodžalased vaatavad kuidas riis kasvab ja laoselased kuulavad kuidas riis kasvab. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Laos on Edela Aasia üks vaeseimaid riike. Seda teades ei tule üllatusena, et Laose valitsus on aktiivsetes piiriläbirääkimistes Hiinaga. Kas ja kui palju Laosel õnnestub säilitada piirialade suveräänsus on küll kaheldav. Viimastel aastatel on suurenenud Hiina investeeringud ja avatud on Hiina omanduses ja ka Hiina poolt opereeritavaid tehaseid. Kohaliku pressiga andmetel ei lubavat Hiina oma tehaseid inspekteerima kohaliku võimu esindajaid. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

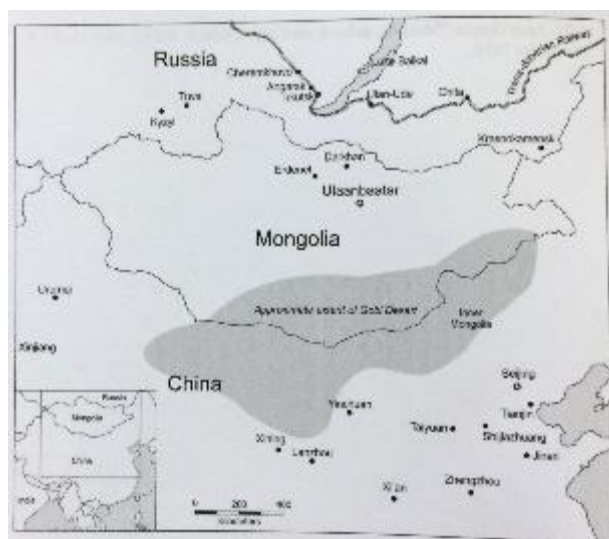
Joonis 11. Laose Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

4.4. Mongoolia

Üks pikemaid piire on Hiinal Mongooliaga ning 1962. aastal sõlmisid HRV ja Mongoolia kokkuleppe, millega alustati piiri mahamärkimist. Hiljem, 1988. aastal sõlmiti veel teine piirileping, mis pani paika ülejäänud vaidlusküsimused selle 4654 km pikkusel piiril.

Hiina meeletu majanduslik hüpe on andnud Pekingile märkimisväärse majandusliku mõjuvõimu Mongoolia üle. See omakorda teeb piiritülide Mongooliale positiivse lahendi suhteliselt ebatõenäoliseks. (Bruce A. jt) Hiina on muutunud Mongoolias domineerivaks jõuks ja seda ilma relvastatud konflikti või annekteerimiseta. Hiina firmad on üle ujutanud Mongoolia turu odavate kaupadega, õnnestades kohaliku tööstuse jalgealust. Mongoolial ei jää midagi muud üle, kui vahetada/kaubelda oma loodusvarasid Hiina

Joonis 12. Mongoolia Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

valmistoodangu vastu. Võõrkapitali üle puuduv kontroll Mongoolias on Hiinal võimaldanud üles osta Mongoolia tööstusharusid ja teinud riigist Hiina majandusliku satelliidi. Sellise majandusliku mõjuvõimuga polegi Hiinal vaja Mongooliat füüsiliselt okupeerida, mõju mida saab avaldada on niigi väga suur. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

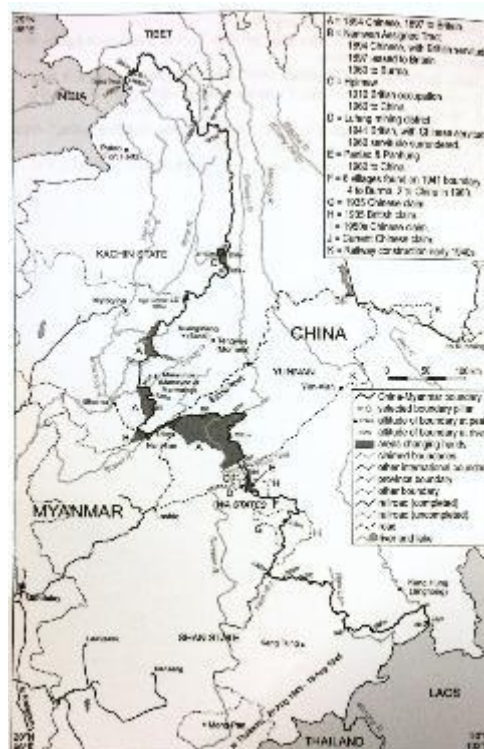
On spekulieritud ka Hiina võimaliku Mongoolia annekteerimise teemadel, et kui Putin on avanud Pandora laeka ja rabab Venemaale tükke Ukrainast, mis keelab Hiinal sarnaselt käitumast Mongooliaga? (Sands 2014) Ka ei ole Hiina hukka mõistnud Venemaa käitumist ning on HRV korduvalt avaldanud maakaarte, kus Mongoolia on märgitud Hiina osana. (Campi 2005)

4.5. Myanmar Liidu Vabariik ehk Birma ja Hiina

Myanmari Liidu Vabariik ehk Birma ja Hiina vahelise 2200 km pikkuse piiri temaatika ei ole endiselt lahenduseni jõudnud. Ja seda põhiliselt sellepärast, et piir ristub Indiaga, mis aga eeldaks India-Hiina vaidluse lahendamist. 1960. aastal sõlmiti (ja aasta hiljem ratifitseeriti) Hiina ja Birma vaheline leping, mis demarkeeris enamuse ühisest piirist. Samas pingestab piirikonflikti riigisisene ülestõus Myanmaris, mille tõttu on viimastel aastatel pidanud piirialadelt Hiinasse põgenema üle 50 000 etnilise hani hiinlase. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Kuigi piiriküsimus on endiselt India ja Hiina suhete tõttu ametlikult lahtine, on 1961. aastal ratifitseeritud piir osutunud suhteliselt stabiilseks ja on jäänud viimase 50 aasta jooksul vaidlustamata. Küll aga on Kokangi piirkonnas hakanud mässama etnilised hani päritolu hiinlased ja viimaste aastate jooksul on Myanmarist Hiinasse põgenenud üle 50 000 hani.

Kokangi mässulised on proovinud mitmel korral Myanmarist eralduda ning ebastabiilsus piiriregionis on tekitanud pingeid HRV ja Myanmaris vahel. Hiina välisminister on Myanmaris hoiatanud, et viimane peab

Joonis 13. Birma Hiina piir

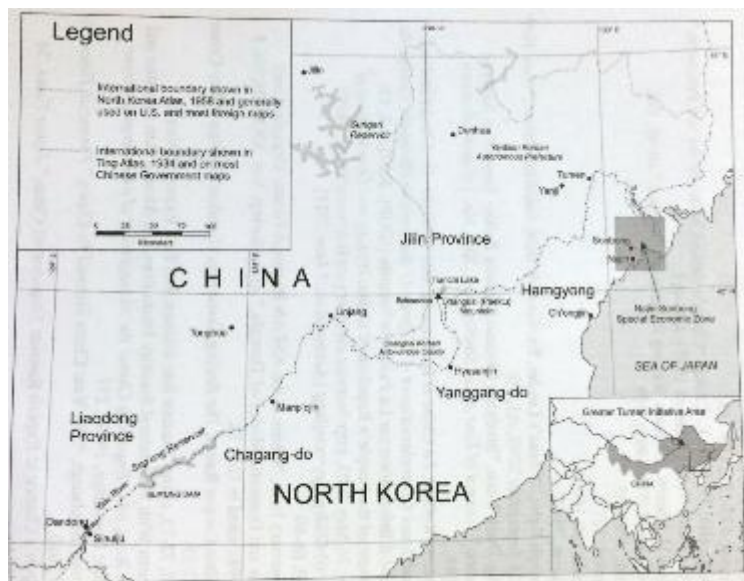
Allikas: Fravel 2008

“sisemisi probleeme nõuetekohaselt käsitlema ja säilitama Hiina Myanmari piiri stabiilsuse”. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

2015. aasta märtsis toimunud järjekordse mässu mahasurumise ajal kukkus üks Myanmar lennuki pealt heidetud pommidest Hiina poolele. Surma sai viis farmerit ja viga veel kaheksa. Hiina pool lubas võtta kasutusele “otsustavad” meetmed, kui peaks juhtuma veel mõni sarnane intsident.

4.6. Korea Rahvademokraatlik Vabariik

Korea Rahvademokraatlik Vabariik (Põhja-Korea) jagab Hiinaga 1416 km pikkust piiri, mis jookseb peamiselt mööda Yalu ja Tumeni jõe sängi. Piir on kokku lepitud kahepoolse 1962. aasta piirilepinguga. On ka siiski mõned vaidlusalused alad, peamiselt jões asuvad saared ja Paektu mägi, mis on regiooni kõrgeim tipp, ja Yalu ja Tumeni jõe läte. Teiseks pingevallikaks on juurdepääs Jaapani merele. Kuna viimane osa Tumeni jõest on Põhja-Korea ja Venemaa vaheliseks piirjooneks, puudub Hiinal otsene ligipääs Jaapani merele. Kollase mere majandus- ja kalastusvööndi on määranud Põhja-Korea ühepoolset. See kulgeb 320 km Hiina rannikust ning õhus on erinevad tülid seoses veeteede, sadamate ja saarte kasutusega. Lisaks on tekkinud uued vaidlused piiri üle mägi piirkondades. Hiina suurim mure on vaieldamatult potentsiaalne Põhja-Korea põgenike uputus, mis juhtuks Põhja-Korea valitsuse kokkuvarisemise tagajärjel. See on ka arvatav põhjus, miks Hiina toetab Korea Kimi dünastiat. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

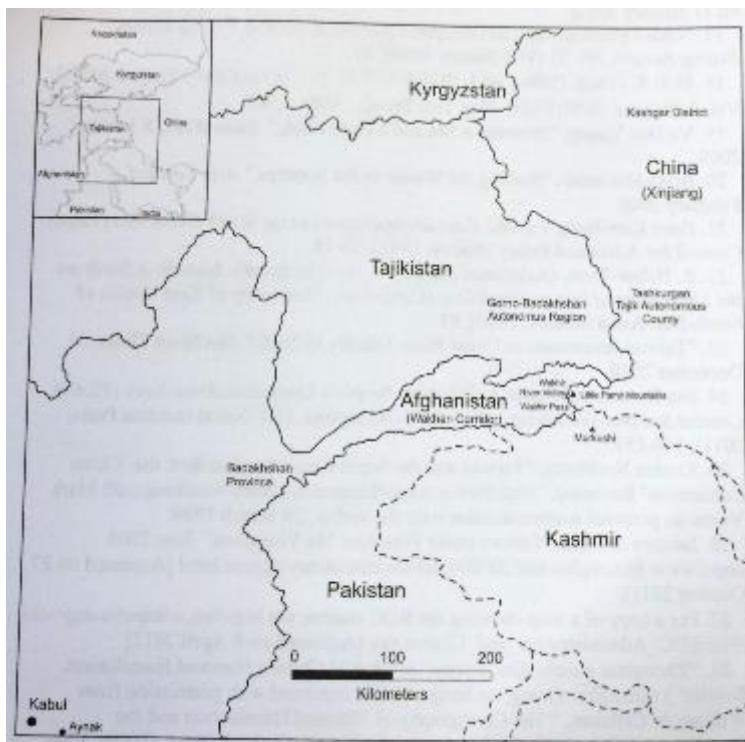
Joonis 14. Põhja-Korea Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

4.7. Tadžikistani Vabariik

Tadžikistan ratifitseeris piirilepingu Hiinaga 2011. aasta jaanuaris, lõpetades sellega peaaegu sajandi kestnud vaidluse ja kümnendi väldanud läbirääkimised. Kahe riigi vaheline vaidlus ligi 400 km pikkuse piiri üle Aasia südames hakkas normaliseeruma 1999. aastal, kui Tadžikistan loovutas Hiinale umbkaudu 200 km² maad. 2002. aastal sõlmitud teise kokkuleppe alusel loovutati veel 1122 km² maad oma kõige kõrvalisemast ja vähearenenumast regioonist Pamiiri mäestik (Pamiiris Taga-Alai ahelikus, u 6 km idapoole Lenini mäetippu asub muide ka Estonia mäetipp kõrgusega 6211 m. Esimestena tõusid Estonia mäetippu 1960. aastal 15 eesti alpinisti ENSV 20. aastapäeva tähistamiseks). Tadžikistani poolne läbirääkija, välisminister Hamrokhon Zarifi reklaamis seda kui suurt võitu, kuna Hiina esialgne soov oli olnud üle 28 000 km², kuid opositsioon nägi seda hoopis reetmisena, väites, et riigi territooriumist peaaegu protsendi (0.78%) loovutamine on konstitutsiooni vastane tegu. (Elleman, Kotkin ja Schofield 2013)

Leping Tadžikistaniga on Hiinale oluline mitte selle (Hiina jaoks väikese) maalapi lisandumise pärast, vaid suurendamiseks Hiina mõjuvõimu üle piiri. Territoriaalsed soodustused mida Hiina on teinud, et jõuda kokkulepetele Kazahstani, Kõrgõzistani ja Tadžikistaniga on tingitud Xinjangi provintsis üheksakümnendate algul plahvatuslikult kasvanud separatistlikest liikumistest. Võiks öelda, et Hiinal ei jäänud lihtsalt midagi muud üle, kui Tadžikistaniga kokkuleppele jõuda. Tuleb ka siiski märkida, et lepinguga “omanikku” vahetanud maalapp on sisuliselt täiesti väärtusetu, ei ole seal ühtegi elanikku ega ei asu seal ka maavarasid, ega ole asukohtki strateegilise tähtsusega.

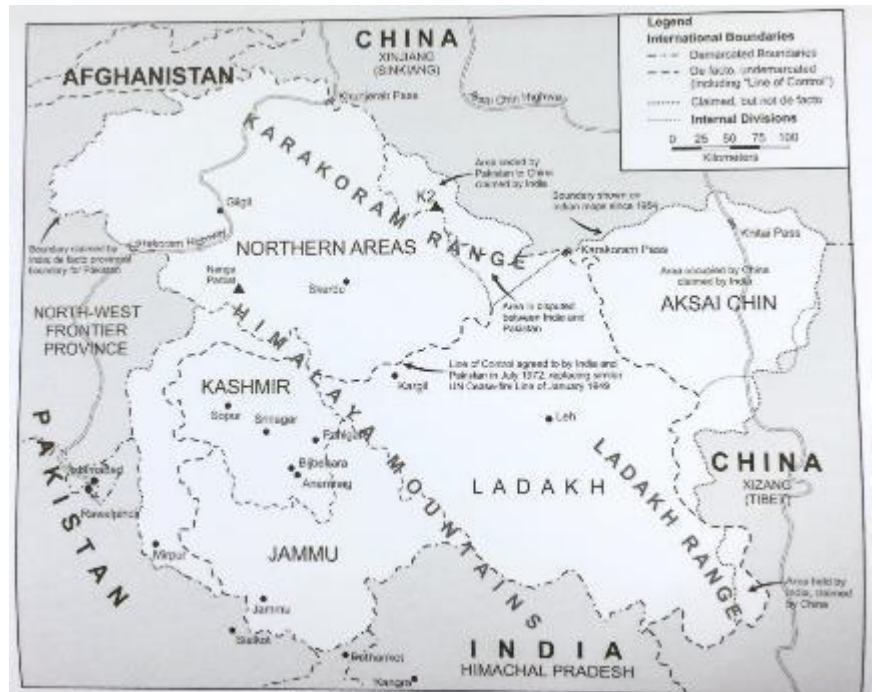
Joonis 15. Tadžikistani Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

5. HEANAABERLIKUD SUHTED

5.1. Pakistani Islamivabariik

Suhted Pakistani ja Hiina vahel said alguse 1950. aastal kui Pakistani oli esimeste hulgas kes lõpetas suhted Hiina Vabariigiga (mitteametlikult Taiwan) ja tunnustas Hiina Rahvavabariiki. Sellest ajast peale on mõlemad riigid pannud suurt rõhku heanaaberlike suhete säilitamisele. Korrapäraselt tehakse vastastikuseid kõrgetasemelisi visiite. Hiina on andnud majandusliku, sõjalist ja tehnilist abi Pakistanile ja mõlemad peavad üksteist strateegiliseks liitlaseks. Kahe riigi vahelise 523km pikkuse piiri panid Hiina ja Pakistan paika 1963. aasta salajastel läbirääkimistel ning peale seda on välditud suuremaid piiri teemalisi vaidlusi.

Joonis 16. Pakistani Hiina piir

Allikas: Fravel 2008

KOKKUVÕTE

Paljud Hiina territoriaalsed kokkulepped peegeldavad Hiina soovi säilitada status quo ning kindlustada soovitava riigipiiri nõuet. Piirivaidlustes kasutatakse kompromisse, et saavutada naabrite poolset suveräänsuse tunnustamist enda piirialadele, mis on sageli suurte etniliste vähemusgruppide poolt asustatud. Seda eriti piirkondades, mis tihtipeale on avalikult esitanud iseseisvusnõudmisi, näiteks Tiibeti autonoomne piirkond ja Xinjangi Uiguuri autonoomne piirkond. Kui aga mõni naabritest on proovinud Hiina riigipiiri vaidlustada, ollakse kohe valmis vastama sõjaliselt. Praeguseks võib öelda, et 1950. aastatel tekkinud ja üle poole sajandi kestnud mõjusfääride konflikt, mis radikaalsel moel väljendusid ka näiteks 1962. aasta India-Hiina sõjas, on lõpule jõudmas. HRV on oma ametlikus leksikonis kasutusele võtnud mõisted “harmooniline maailm”, “rahumeelne areng” ja “harmooniline ühiskond”. Hiina ei kaldu sõjaliselt uute alade haaramise suunas, pigem on neid konflikte kasutatud, et veelgi kindlamini maha märkida piir juba varasemalt Hiina poolt pretendeeritud aladel. Viimastel aastakümnetel on pandud rõhku partnerluse ja heanaaberlike suhete arendamisele eriti naaberriikidega, et vältida riigi äärealadel välistest ohtudest tingitud sisemiste pingete teravnemist. Hiina eelistab piirialasid kindlustada naabrite majandusliku hõivamise kaudu. Paljud väiksemad naabrid on sõltuvuses Hiina abist ja investeringutest.

Hiina territoriaalsed vaidlused vihjavad üldiselt sellele, et tugev Hiina on vähem vägivaldne Hiina. Hiina enda väitel ei taotle ta hegemoonia staatust. Sellega tahab HRV oma väiksematele naabritele näidata, et Hiina üha kasvav sõjaline võimekus ja majanduslik areng ei muuda Hiinat neile ohtlikuks. Vägivald on Hiina kasutanud põhiliselt vastukaaluks ja lahenduseks mingitele sisemistele probleemidele. Paradoksaalselt, mida tugevamaks Hiina saab, seda vähem on tõenäoline, et kasutatakse jõudu juba käimasolevates vaidlustes või ka muudes tulevastes konfliktides.

Käesoleva töö ülesehituses katsetatud Hiina piirisuhete nelja gruppi jagamine õigustas end. Esimeses, aktiivsete konfliktide gruppi kuuluvad riigid töötavad lähiaastatel jätkuvalt ületada rahvusvahelise pressi uudisekännist. Teises grupis olevatest riikidest enamustega on vaidlused külmutatud olekus. Enamus nendest riikidest on Hiina poolt majanduslikult või poliitiliselt mõjutatavad (seda võib öelda isegi Venemaa kohta, kellega on piirikokkulepped

sõlmitud, kuid kes loodab Hiina arengupanga laenule). Vaidlusalased alad võivad siiski soodsate asjaolude ilmnemisel vaidlused lõkkele puhuda ja siis tuleks grupeerimine üle vaadata. Kolmandas grupis olevad riigid on Hiinast poliitiliselt või majanduslikult rohkemal määral sõltuvad, ning vaidlused nende piirialade üle ei ole Hiina jaoks nii aktuaalsed. Pakistani ja Hiina rahumeelsed suhted on suhteliselt tugeval vundamendil.

Hiina merepiir või õigemini majandusvöönd on teema mis eeldatavasti saab järgnevatel aastatel rohkemgi tähelepanu kui Tiibeti või India piirialade temaatika. ÜRO mereõiguste konventsioon mis lubab 200 meremiili ulatuses majandusvööndi määrata võeti vastu alles 1982. aastal, ning nafta- ja kalavarude ekspuuteerimine Lõuna- ja Ida-Hiina meres on Hiina kasvava rahvaarvu ja majanduse jaoks ülioluline. Keeruliseks muudab majandusvööndi määramise Lõuna- ja Ida-Hiina merede väiksus ja naaberriikide sarnased huvid.

Omaette analüüsi vajaks ka Hiina majanduslik ekspansioon lähinaabrite aladele Kesk-Aasias, Aafrikas ja Ladina-Ameerikas ning mismoodi see tulevikus hakkab mõjutama Hiina ja Euroopa Liidu ning Ameerika Ühendriikide majanduspoliitiliste suhete tasakaalu.

SUMMARY

The purpose of this bachelor thesis is to give overview of People's Republic of China's (PRC) relations with its neighbours, to describe the most important of its numerous border conflicts and to analyse Chinas potential expansionistic future politics based on the given conflicts.

People's Republic of China's border is one of the worlds longest and its number of neighbours is extensive. Chinas growing economy on one hand needs new markets for its goods and thus requires good neighbourly relations but it also opens opportunities for China to push through its wishes from a position of strength. It is not just territorial and trade disputes we need to look at, environmental issues and natural resources are also attracting attention.

Considering Chinas long border and its extensive number of neighbours and PRC's historically conflict prone behaviour we would think China to tend towards violent behaviour more lightly than we can observe. Through this thesis we can observe, that China has used violence mainly in response and as a solution to some sort of internal issues, not as expansionist conqueror. Thus we can summarize - the stronger China gets, the more unlikely, that violence is used.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aneja, Atul. „Nepal to join Silk Road Economic Belt through Tibet.“ *The Hindu*, jaanuar 2015. a.: 32-34.
- Benedictus, Brian. „Bhutan and the Great Power Tussle.“ *The Diplomat*, 2. august 2014. a.: 1-2.
- Bergsten, C. Fred, Bates Gill, Nicholas R. Lardy, ja Derek J. Mitchell. *China: The Balance Sheet. What the World Needs to Know Now about the Emerging Superpower*. New York: Public Affairs, 2013.
- Calder, E. Kent. „China and Japan's Simmering Rivalry.“ *Foreign Affairs*, 1. märts 2006. a.: 1-5.
- Campbell, Kurt M., ja Derek J. Mitchell. „Crisis in the Taiwan Strait?“ *Foreign Affairs*, 30. august 2001. a.: 1-5.
- Campi, Alicia J. „Sino-Mongolian Relations From Beijing's Viewpoint.“ *The Jamestown Foundation*. 2005.
http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=3854#VTT7U62eDRY (kasutatud 25. mai 2015. a.).
- Economy, Elisabeth C., ja Michael Levi. *By All Means Necessary: How China's Resource Quest Is Changing The World*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Eekelen, Willem Frederik. *Indian Foreign Policy And The Border Dispute With China*. Hauge: Martinus Nijhoff, 1967.
- Elleman, Bruce A., Stephen Kotkin, ja Clive Schofield. *Beijing's Power and China's Borders: Twenty Neighbors in Asia*. New York: Northeast Asia Seminar, 2013.
- Fenby, Jonathan. *Tiger Head, Snake Tails. China Today, How It Got There And Why It Has To Change*. London: Simon & Schuster, 2013.
- Haque, M. Moibul, ja Mehraj U. Gojree. „China-India relationship: Bonhomie to hostility and then to rapprochement.“ *International Journal of Philosophy and Social Sciences*, 1. märts 2014. a.: 430-450.
- Jia, Li. „South China Sea; Holding our breath.“ *China News*, 2014: 32-39.
- John Paton Davies, Jr. *China Hand*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2012.

- Kan, Shirley A. *China/Taiwan: Evolution of the "One China" Policy—Key Statements from Washington, Beijing, and Taipei*. Raport, Washington: Congressional Research Service, 2014.
- Kaplan, Robert D. „The Geography of Chinese Power.“ *Foreign Affairs*, 1. mai 2010. a.: 1-5.
- „Kazakhstan-Chinese relations at the present stage.“ *History of Kazakhstan*. 2015. <http://e-history.kz/en/contents/view/2162> (kasutatud 25. mai 2015. a.).
- Kissinger, Henry. *On China*. London: Penguin Books, 2011.
- Kuo, Lily. „Why China just pulled its provocative oil rig from disputed waters in the South China Sea.“ *Quartz*, 2016: 1-4.
- Kurmanov, Bakhytzhhan. „Economics, Politics and Public Policy in East Asia and the Pacific.“ *East Asia Forum*. 2013. <http://www.easiaforum.org/2013/09/27/china-goes-west-to-kazakhstans-benefit/> (kasutatud 25. mai 2015. a.).
- Lo, Bobo. „The Long Sunset of Strategic Partnership: Russia's Evolving China Policy.“ *International Affairs*, märts 2004. a.: 295-309.
- Lo, Bobo, ja Fiona Hill. „Putin's Pivot: Why Russia Is Looking East.“ *Foreign Affairs*, 31. juuli 2013. a.: 1-10.
- Malone, David M., ja Rohan Mukherjee. „India and China: Conflict and Cooperation.“ *Survival*, 1. veebruar 2010. a.: 137-158.
- Mière, Christian Le. „Kabul's New Patron? The Growing Afghan-Chinese Relationship.“ *Foreign Affairs*, 1. aprill 2010. a.: 1-10.
- Nathan, Andrew F., ja Andrew Scobell. „How China Sees America – The Sum of Beijing's Fears.“ *Foreign Affairs*, 1. september 2012. a.: 1-8.
- Pappel, Urmas. „Tiibeti mõjutegur Hiina ja India piiritülis.“ *Diplomaatia*, 1. juuni 2006. a.: 1-11.
- Pillalamarri, Akhilesh. „Nepal: China's Gateway to South Asia?“ *The Diplomat*, 8. jaanuar 2015. a.: 1-10.
- Riencourt, Amaury de. „India and Pakistan in the Shadow of Afghanistan.“ *Foreign Affairs*, 1. detsember 1982. a.: 1-10.
- Sands, Gary. *Moscow Takes Ukraine, Beijing Takes Mongolia?* 25. aprill 2014. a. <http://foreignpolicyblogs.com/2014/04/25/moscow-takes-ukraine-beijing-takes-mongolia/> (kasutatud 25. mai 2015. a.).

- Shambaugh, David. *China Goes Global. The Partial Power*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Shen, Wenwen. „EU-ASIA Centre.“ *China and its Neighbours: troubled relations*. märts 2012.
a. http://www.eu-asiacentre.eu/pub_details.php?pub_id=46 (kasutatud 25. mai 2015. a.).
- Smith, Jeff M. *India and China: The End of Cold Peace?* Washington: Lexington Books, 2014.
- Taylor, Fravel M. *Strong Borders, Secure Nation: Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes*. New Jersey: Princeton University Press, 2008.
- Tiezzi, Shannon. „China and India Want a Breakthrough on Their Border Dispute.“ *The Diplomat*, 5. veebruar 2015. a.: 1-10.
- Timmons, Heather. „Vietnam has a lot to lose if its anti-Chinese riots continue.“ *Quartz*, mai 2014: 1-10.
- Weatherhead East Asian Institute, Columbia University. „Principles of China's Foreign Policy.“ *Asia for Educators*. 25. mai 2015. a.
http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_forpol_principles.htm (kasutatud 25. mai 2015. a.).
- Wong, Edward, ja Chris Buckley. „China's Military Budget Increasing 10% for 2015.“ *The New York Times*, märts 2015: 1-3.
- Värk, Juhan. „Russia between China and the European Union: Friends or Foes?“ *Baltic Journal of European Studies*, 18. Juuni 2013. a.: 1-20.

6. LISAD

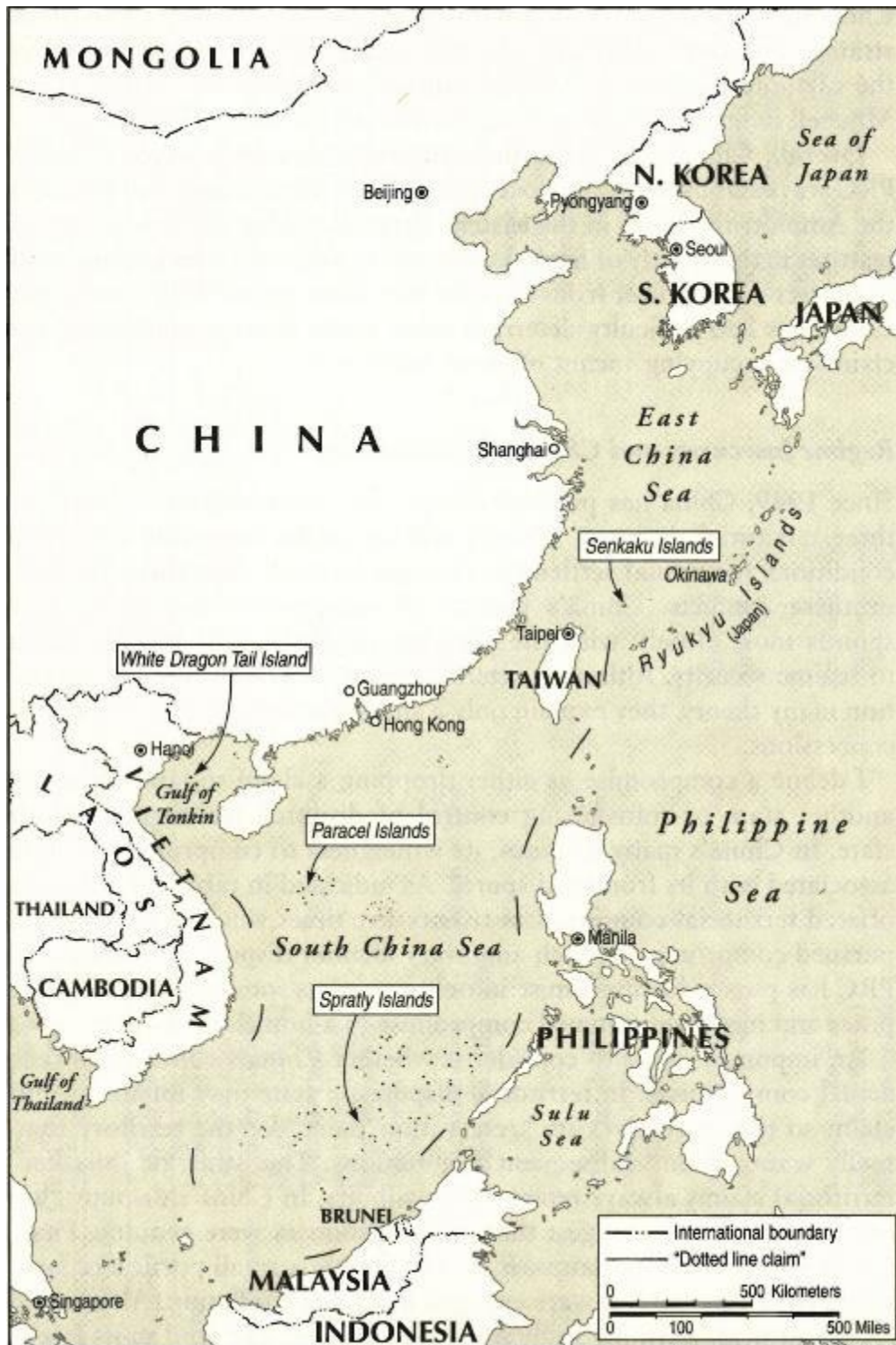
6.1. Lisa 1. Qingi dünastia circa 1820 aastal.

Joonis 17. Qingi dünastia kaart

Allikas: China Highlights 2015

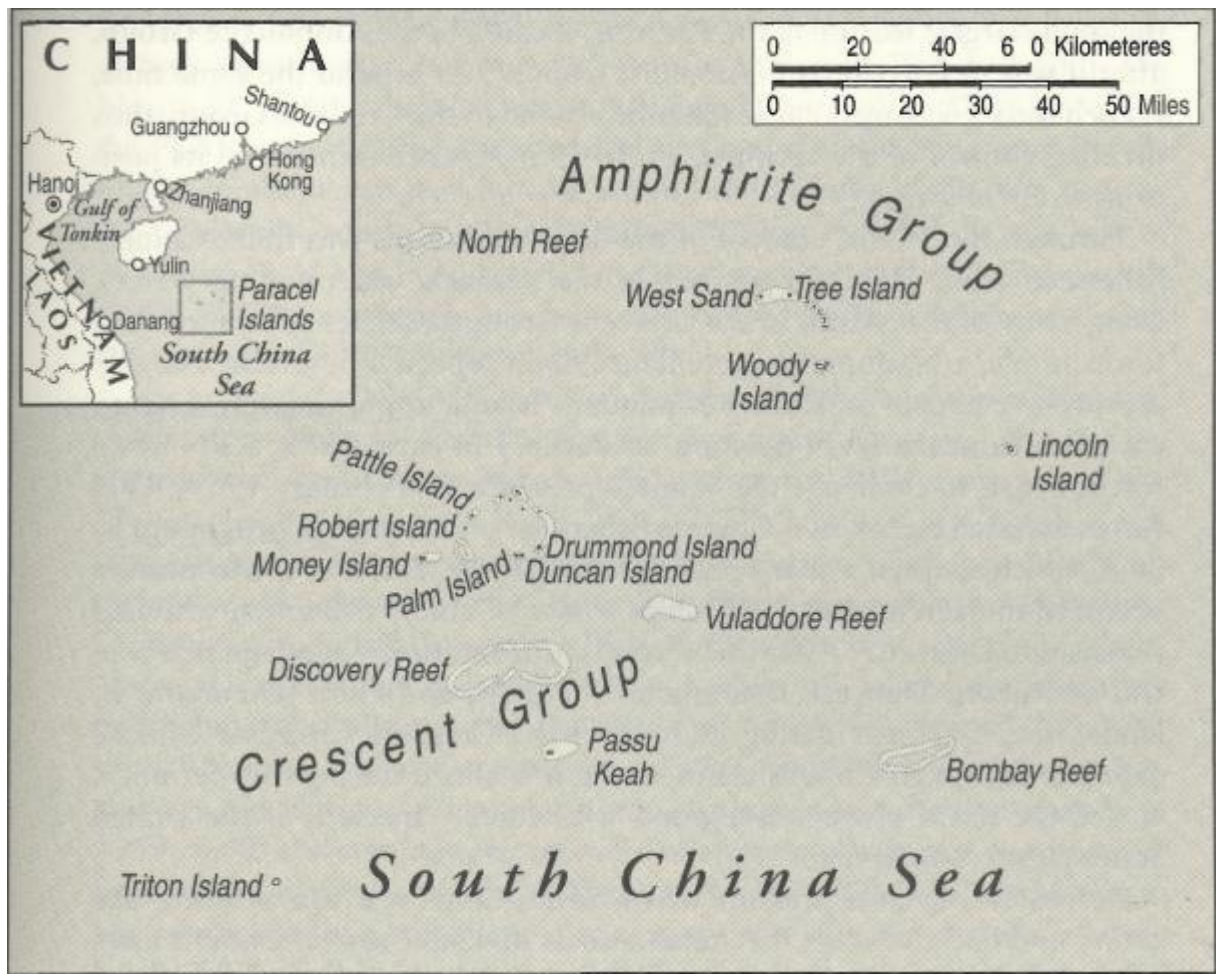
6.2. Lisa 2 – Ida-Hiina ja Lõuna-Hiina meri

Joonis 18. Ida-Hiina ja Lõuna-Hiina meri

Allikas: Elleman 2013

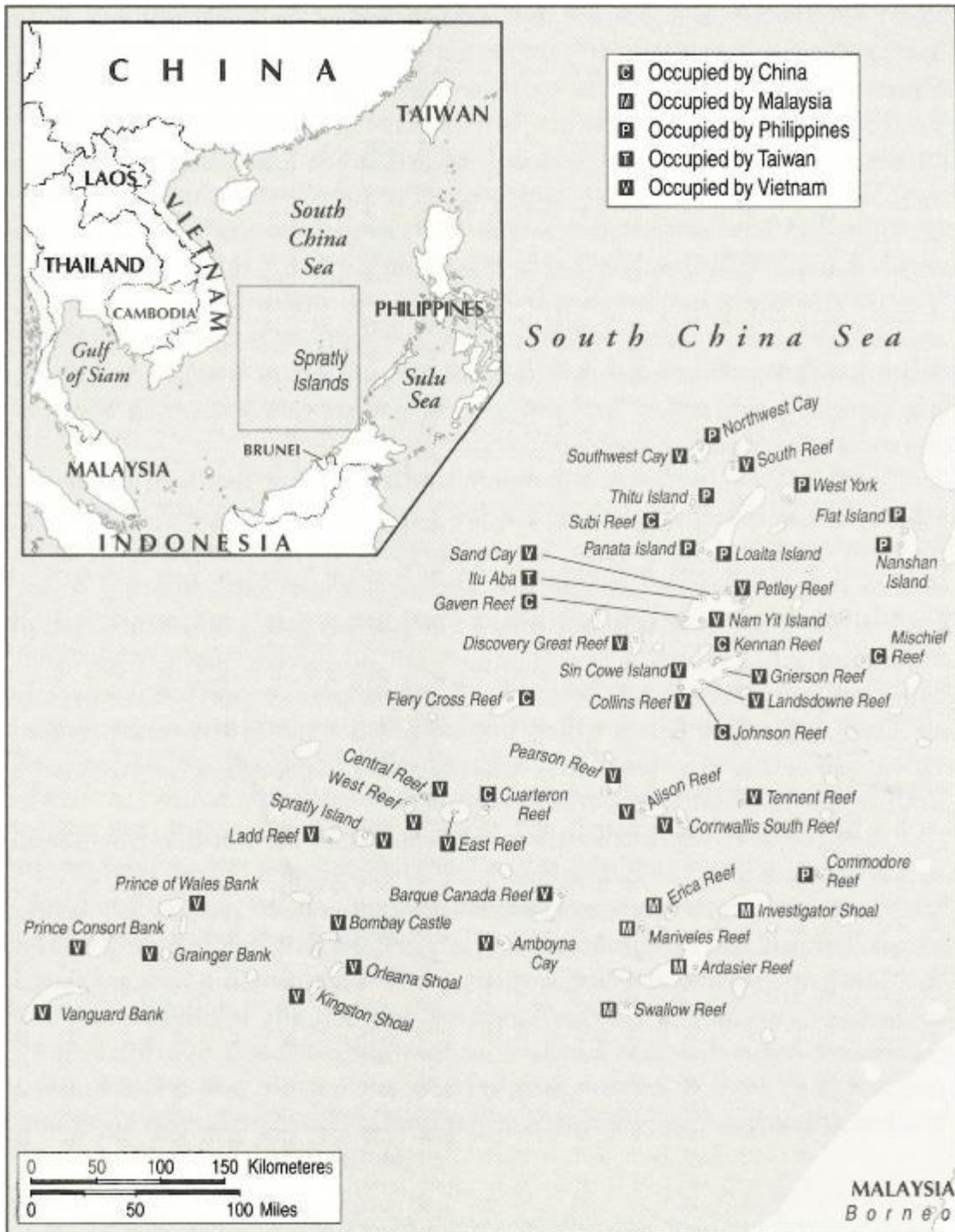
6.3. Lisa 3 – Paraceli saared

Joonis 19. Paraceli saared

Allikas: Elleman 2013

6.4. Lisa 4 – Spratly saared

Joonis 20. Paraceli saared

Allikas: Elleman 2013

6.5. Lisa 5 – Hiina Manzhouli piiripunkt 2009. aastal

Joonis 21. Hiina ja Venemaa piiripunkt

Allikas: 满洲里国门, <https://www.flickr.com/photos/9017514@N05>

6.6. Lisa 6 – Hiina ja naabrid

Kaart 12. Hiina ja naabrid

Allikas: Elleman 2013